Eesti NSV
POLIITILISTE JA TEADUSALASTE TEADMISTE LEVITAMISE ÜHING

J. JEGOROV

# KOLLEKTIIVSE JULGEOLEKU EEST EUROOPAS

Nr. 1 (249)

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS • TALLINN 1958

A-17346 II

EESTI NSV POLIITILISTE JA TEADUSALASTE TEADMISTE LEVITAMISE ÜHING

J. JEGOROV

JURIIDILISTE TEADUSTE KANDIDAAT

# KOLLEKTIIVSE JULGEOLEKU EEST EUROOPAS

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS · TALLINN 1958

2
Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
101829
ARHIIVKOGU

## SISSEJUHATUS

Praegu elab Euroopa üle vastutusrikast ajajärku oma arengus.

Ajalugu on kogu teravusega seadnud Euroopa rahvaste ette Euroopa tuleviku küsimuse: Euroopa võib saada üheks tähtsamaks teguriks rahu ja julgeoleku kindlustamisel kogu maailmas või siin võib puhkeda kolmas maailmasõda.

Millest on tingitud ja milles peitub peamine põhjus, et Euroopa tuleviku küsimus on seatud üles niisuguse teravusega?

Sellele küsimusele võimaldavad anda vastuse ajaloolised faktid ja kaasajal kujunenud olukord Euroopas. Ajalugu näitab, et XX sajandile eelnenud 300 aasta jooksul oli Euroopas üle 150 sõja. XX sajandil aga pääses Euroopas valla kaks maailmasõda.

Rahvad pole veel unustanud kahe maailmasõja raskeid kannatusi, kuid lääneriikide imperialistlikud ringkonnad seavad oma agressiooni- ja relvastumise poliitikaga inimkonna uue laastava sõja ohu ette. Euroopa rahvaste julgeoleku tagamise probleem on käesoleval ajal omandanud erilise teravuse, kuna Ameerika Ühendriigid rakendavad abinõusid tuumarelva paigutamiseks Lääne-Euroopasse, sealhulgas Saksa Föderatiivse Vabariigi territooriumile. Aatomirelva kontsentreerimine Lääne-Euroopasse ja aatomirelvastuse võidujooksu vallapäästmine Euroopa riikide vahel NATO liikmesriikide poolt suurendavad ähvardaval kombel ohtu, et Euroopa territooriumil puhkeb aatomisõda. Kogu maailma rahvad jälgivad ärevusega, kuidas Ameerika Ühendriikide agressiivsed ringkonnad uuesti taastavad Saksa militarismi, mis on etendanud tähtsat osa kahe maailmasõja vallapäästmisel. Maailma ja kõigepealt Euroopa üldsus ei saa suhtuda ükskõikselt Saksa Föderatiivses Vabariigis arenevatesse sündmustesse, mis kahtlemata suurendavad pinevust Euroopas. Saksa Föderatiivse Vabariigi valitsevad ringkonnad demonstreerisid 15. sep-

tembril 1957 Bundestagi valimistel uuesti, et nad sammuvad edasi teed, mis viib Saksa Föderatiivse Vabariigi territooriumi muutmiseni NATO põhibaasiks aatomisõja pidamisel Euroopas. Mida kaugemale läheb aga Saksa Föderatiivne Vabariik remilitariseerimise ja aatomirelvastumise teed, seda raskemaks kujuneb Saksamaa taasühendamise küsimuse lahendamine.

NATO riikide «jõupositsiooni» poliitika ei ole võimaldanud lahendada ainsatki reguleerimata küsimust. See poliitika ei ole aidanud lahendada desarmeerimisprobleemi ja kõrvaldada aatomisõja ohtu ega ole soodustanud Saksamaa küsimuse reguleerimist. Euroopa julgeolek ja Saksa militarismi taastamine ei ole ühendatavad. Võitlus Saksa militarismi taastamise vastu ei tähenda mitte üksnes võitlust rahu ja Euroopa julgeoleku eest, vaid ka rahvaste sõltumatuse säilitamise eest.

Euroopa on rahvusvahelise pinevuse üheks peamiseks piirkonnaks, kus on välja kujunenud otsekui riikide vahel pinevust tekitavate küsimuste sõlm. Võitlus Euroopa julgeoleku kindlustamise ja desarmeerimise eest on eriti südamelähedane Euroopa ja eeskätt Lääne-Saksamaaga naabruses elavate maade rahvastele, kes saavad Lääne-Saksamaa remilitariseerimise poliitika hädaohtlikkusest üha rohkem teadlikuks. Mõlema Saksa riigi osavõtt Euroopa kollektiivse julgeoleku organiseerimisest, samuti majandusliku ja poliitilise kontakti kindlustamine ja arendamine nende vahel konföderatsiooni raames aitaksid tunduval määral kaasa ühtse Saksa riigi taasloomisele. Euroopa riikide progressiivsed jõud toetavad otsustavalt NSV Liidu ettepanekut luua Euroopas üleeuroopalise kollektiivse julgeoleku süsteem, mis suudaks tagada rahu Euroopa kontinendil.

Julgeoleku süsteemi loomine ja desarmeerimine on tähtsamad ülesanded võitluses rahu eest. Nad on orgaaniliselt teineteisega seotud. NSV Liidu võitlus rahu eest, ta ettepanekud desarmeerimise valdkonnas on leidnud kõigi rahvaste hulgas palavat poolehoidu. Sotsialistliku leeri maad koos kõigi rahvastega võitlevad selle eest, et püsiks rahu rahvaste vahel. Desarmeerimise küsimuse edukast lahendusest sõltub suurel määral Euroopa julgeolek, rahu saatus kogu maakeral. Idee luua kõigi maade ja rahvaste koostöö rahu ja julgeoleku kaitsmisel haarab rahvahulki järjest rohkem ja leiab nende heakskiitmist.

Euroopa julgeoleku probleem on kaasaegsete rahvusvaheliste suhete üheks peamiseks probleemiks, hõlmates arvukalt rahvaid ja maid, kelle valdused asuvad nii Euroopas kui ka mujal. Euroopa kollektiivse julgeoleku esmajärguline tähtsus seisab selles, et väljaspool seda ja ilma selleta oleks äärmiselt raske lahendada nii Euroopa kui ka kogu maailma ees seisvaid probleeme. Sellest räägib veenvalt ajalugu.

## 1. EUROOPA JULGEOLEKU PROBLEEM AJALOOLISTE KOGEMUSTE VALGUSES

Kahe maailmasõja tekkimise ajaloo õppetunnid ei ole kaotanud oma aktuaalsust ka tänapäeval. Selleks, et paremini mõista Ameerika Ühendriikide ja teiste maade imperialistlike agressorite sõjaliste blokkide tõelisi eesmärke tänapäeval, on vaja eriti tähelepanelikult jälgida ja analüüsida kahekümnenda sajandi ajaloolist arengukäiku, mil Euroopa keskosas päästeti valla kaks maailmasõda. Ajaloo kogemuste üldistamise alusel võib ära hoida nende saatuslike sammude kordumist, mis viisid Euroopa ja kogu maailma rahvad sõja kuristikku.

Ajaloo kogemused õpetavad, et rahu kindlustamiseks on vaja kõigi Euroopa riikide koostööd. Euroopa riigid peavad ühiste jõupingutuste abil looma niisuguse suhete süsteemi, mis kindlustaks rahu rahvaste vahel.

Paljud kodanlikud diplomaadid on ajaloos korduvalt püüdnud veenda kõiki neid, kes soovivad rahu, et Euroopa julgeolek olenevat «jõudude tasakaalu» poliitika teostamisest. Sellest kontseptsioonist räägivad Ameerika Ühendriikide poliitikud ka meie päevil, mõeldes selle all Ameerika Ühendriikide hegemooniat Euroopa poliitikas. Selle doktriini nimel toetas Inglise diplomaatia Bismarcki-aegset Saksamaad Prantsusmaa ja Venemaa vastu XIX sajandi teisel poolel ning Venemaad ja Prantsusmaad Saksamaa vastu järgneval perioodil. Inglismaa valitsevad ringkonnad püüdsid kõigi olemasolevate vahenditega takistada Euroopa kontinendil juhtiva riigi võimsuse tugevnemist sel teel, et talle püüti vastu seada tugevuse poolest teist Euroopa riiki. Sellise poliitika varjamiseks kasutatigi «jõudude tasakaalu» doktriini, mis antud juhul tähendas Briti ülemvõimu tugevdamise printsiipi Euroopa poliitikas.

«Jõudude tasakaalu» toetamise nimel toimus ettevalmistus sõdadeks, «tasakaalu taastamise» nimel vallandati sõdu Euroopas. Kolmikliidu (1882) ja Entente'i (1904—1907)

loomist motiveeriti samuti vajalikkusega kinni pidada «jõudude tasakaalu» printsiibist «rahu säilitamise» huvides, tegelikult aga oli see jõudude ümberpaigutamine uueks sõjaks. Sellega oli Euroopa lõhestatud kahte imperialistlikku blokki. Niisugune poliitika ei suutnud muidugi päästa Euroopat sõdadest. Esimene maailmasõda vallandati Euroopa kontinendil ning see lõppes keiserliku Saksamaa kaotusega. Kuid Saksa imperialismi oht Euroopa rahvastele ei olnud sellega hävitatud. Versailles' rahu (1919), mis lõpetab Esimese maailmasõja, oli niisama imperialistlik, nagu seda oli Esimene maailmasõdagi. Versailles' süsteem fikseerib imperialistlike suurriikide (Prantsusmaa, Inglismaa ja Ameerika Ühendriikide) võidu tingimused imperialistliku Saksamaa ja tema liitlaste (Türgi, Austria-Ungari, Bulgaaria) üle, Versailles' süsteemi loojad ei püüdnud niivõrd ohjeldada saksa militariste ja monopoliste, kuivõrd taotlesid seda, et loodaks niisugune reaktsiooniline Saksamaa, keda võiks ära kasutada kallaletungi organiseerimisel esimese sotsialistliku riigi vastu. Just sellepärast hiiliti Versailles' «rahulepingus» ja Versailles' süsteemi teistes dokumentides mööda Euroopa julgeoleku tõelisest kindlustamisest kõigi maade kollektiivsete jõupingutuste abil.

Kahe maailmasõja vahelisel perioodil püüdsid Ameerika Ühendriikide, Inglismaa jt. valitsused jätkata Euroopa lõhestamise poliitikat, vastandades Euroopa ühtesid riike teistele. Läänes töötati välja poliitika, mis oli suunatud ühelt poolt sellele, et taastada Saksamaa sõjalist potentsiaali («Dawes'i plaan» [1] jt.) ja luua talle vajalikud tingimused agressiooniks Nõukogude Liidu vastu, teiselt poolt aga sel-

---

[1] Nn. Dawesi (loe: doozi) plaani nime all on tuntud ettepanekud, mis Saksamaa reparatsioonimaksete küsimuses Ameerika Ühendriikide rahandustegelase kindral Ch. G. Dawesi (seotud Morgani grupiga) eesistumisel rahvusvahelise ekspertide komisjoni poolt välja töötati ja kinnitati 1924. aastal Esimese maailmasõja võitjasriikide Londoni konverentsil. «Dawesi plaan» puhastas tee välismaise, peamiselt Ameerika Ühendriikide kapitali juurdevoolule ja tungimisele Saksa tööstusse. Ainuüksi kuni 1929. aastani, mil «Dawesi plaan» oli asendatud «Young'i plaaniga» (1929—1931), said saksa tööstur umbes 21 miljardit marka pikaajalist ja lühiajalist krediiti, s. t. kaks korda rohkem, kui Saksamaa maksis neil aastail reparatsioone. Dawesi ja Youngi plaanid aitasid taastada Saksa sõjalise potentsiaali ja andsid Saksa imperialismi kätte relva, mis oli talle vajalik agressiooni teostamiseks.

lele, et kinnitada Saksamaa orjastamist läänebloki, kõigepealt aga Ameerika Ühendriikide poolt.

Selle nimel teostati Locarno [1] ja Müncheni poliitikat, s. o. Lääne-Euroopa «separaatse julgeoleku» kindlustamise poliitikat, selleks, et heaks kiita Saksamaa agressiooni Ida-Euroopas. Imperialistide armastatumaks loosungiks oma vandenõu maskeerimisel oli «Euroopa ühendamine ilma Venemaata», «Euroopa saatuse üle otsustamisest eemaldada NSV Liit», s. o. NSV Liidu isoleerimise poliitika.

Pärast Esimest maailmasõda püüdsid Ameerika Ühendriigid korduvalt tugevdada Saksa imperialismi positsioone Baltikumis, vastavalt oma valitsevate ringkondade Nõukogude-vastase poliitika huvidele. Samal ajal püüdis Prantsusmaa luua blokki Balti riikidest ja Poolast, samuti ka Rumeeniast, keda oleks olnud võimalik ära kasutada mitte ainult Nõukogude-vastaseks poliitikaks, vaid ka Saksamaa vastu, kui seda nõuavad Prantsusmaa valitsevate ringkondade huvid, kes omakorda taotlesid hegemooniat Lääne-Euroopas.

Inglismaa püüdis kindlustada oma imperialistlikke positsioone Balti mere ääres asuvates maades ja muuta eriti Baltimaad oma agraarseks ripatsiks ning Nõukogude-vastaseks platsdarmiks. Prantsusmaa lüüasaamine Ruhri konfliktis Saksamaaga ja Locarno konverentsil (1923—1925) soodustas Inglismaa lähenemist Poolale Prantsusmaa huvide arvel. Poola aktiivsel kaasabil püüdsid imperialistid korduvalt luua Eestist, Lätist, Leedust, Soomest ja Poolast koosnevat Nõukogude-vastast Balti blokki (vt. J. Jegorov, Tartu rahust Balti liiduni, «Edasi» 7. juunist 1957. a.).

Need üksikud näited lääne imperialistide poliitikast Baltimaades näitavad selgesti, kuidas püüti lahendada Euroopas julgeoleku küsimust XX sajandi kahekümnendail aastail.

Hoolimata oma imperialistlike plaanide korduvast nurjumisest võtsid Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja Prant-

---

[1] Locarno (Šveits) konverents toimus 5.—16. oktoobril 1925. Konverentsil olid esindatud Suurbritannia, Prantsusmaa, Itaalia, Belgia, Poola, Tšehhoslovakkia ja Saksamaa. Locarno konverentsil kinnitati teiste küsimuste kõrval territoriaalne *status quo* (s. o. olemasoleva olukorra säilitamine), mis oli kehtestatud Lääne-Euroopas pärast Esimest maailmasõda, kuid vastavad tagatised anti siin ainult Saksa-Prantsuse, Saksa-Belgia piiridele, neid ei laiendatud Saksa-Poola, Saksa-Tšehhoslovakkia piiridele. Sel viisil jäeti saksa imperialistidele täiesti vabad käed nende idapiiride «parandamiseks», mis tõsiselt ohustas nii Tšehhoslovakkia, Poola kui ka NSV Liidu julgeolekut. Sellised maad, nagu Eesti, Läti ja Leedu, jäeti aga täiesti välja Locarno lepinguist, mis avas Saksamaale soodsa koridori Baltikumis kallaletungiks NSV Liidule (vt. lähemalt V. P. Potjomkin, Agressorite rahustamise poliitika ja Nõukogude Liidu võitlus rahu eest, Tallinn, 1947).

susmaa valitsevad ringkonnad ka edaspidi tarvitusele abinõusid, mis olid suunatud NSV Liidu välispoliitilisele isoleerimisele, Nõukogude-vastase poliitika ergutamisele nii Baltikumis kui ka mujal. Samal ajal näitas Nõukogude Liit tegelikkuses oma rahuarmastust, soovi kehtestada heanaaberlikke suhteid Balti ja teiste riikidega. NSV Liit taotles poliitiliste ja majanduslike suhete normaliseerimist paljude kapitalistlike maadega, sealhulgas ka Baltimaadega, ja võideldes edukalt katsete vastu luua ühtset Nõukogude-vastast rinnet, ajas nurja plaanid, mis olid suunatud NSV Liidu vastu.

Ajaloo kogemused, mille rahvad omandasid juba Esimese maailmasõja käigus, viisid järelduseni, et poliitika, mis oli loonud kaks vastandlikku blokki (Saksa-Austria blokk ja Entente), sai suurel määral Esimese maailmasõja põhjuseks ja et Euroopa rahu ei saa rajaneda üksteisele vastuseisvate riikide suletud sõjalistele rühmitustele. Ajaloo kogemused näitavad, et agressiivsed suletud blokid ei saa olla julgeoleku tagatiseks ei nendesse blokkidesse kuuluvatele riikidele ega ka teistele riikidele, vaid vastupidi — nad on sellise poliitika vahendiks, mis viib sõja vallapäästmisele. Kõik see kutsus välja rahvaste püüde edukalt lõpetada võitlus sõja vastu kollektiivse julgeoleku süsteemi loomise teel.

Rahvusvahelise organisatsiooni loomise idee populaarsust, mis pidi kindlustama rahu, püüdsid imperialistid Rahvasteliidu moodustamisel omakasupüüdlikes huvides ära kasutada. Rahvasteliidu organiseerijad nägid selles organisatsioonis vahendit, mis on suunatud esimese sotsialistliku riigi — NSV Liidu vastu, hoolimata sellest, et just Nõukogude riik oma olemasolu esimestest päevadest peale esines initsiaatorina, et keelataks ära agressiivsed sõjad, et loodaks niisugune riikidevaheliste suhete süsteem, mis tunduvalt raskendaks sõdade tekkimist ja kindlustaks riikide ühist tegevust rahurikkujate vastu. Niisiis teostas Nõukogude Liit juba siis tegelikkuses Rahvasteliidu põhikirjas proklameeritud rahu ja rahvaste julgeoleku loosungeid ja nõudis, et loodav Rahvasteliit ei muutuks rahvaste liidust kapitalistide liiduks rahvaste vastu. Versailles' süsteemi loojad hiilisid mööda küsimustest, mis olid seotud Euroopa tõelise julgeoleku kindlustamisega riikide ühiste jõupingutuste abil. See asjaolu, et Rahvasteliidu praktika aluseks oli printsiip, mis eitas kahe erineva süsteemi,

kapitalistliku ja sotsialistliku süsteemi rahuliku kooseksisteerimise võimalust, raskendas pikema aja jooksul Rahvasteliidu edukat tegevust rahu kindlustamise küsimuses ja oli tema teovõimetuse peamiseks põhjuseks. Poliitika, mis oli suunatud rahuliku kooseksisteerimise idee vastu, oli samuti kollektiivse julgeoleku idee vastu. Rahvasteliit ei olnud tõeliselt kollektiivne organisatsioon ega saanud kindlustada julgeolekut ei oma liikmetele ega ka teistele riikidele.

Neis tingimustes võis Saksa militarismi taassünd toimuda võrdlemisi kiiresti. Valitsusvõimu andmine hitlerlaste kätte (1933. aastal) Saksamaa monopolistlike ringkondade poolt Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja Prantsusmaa reaktsiooniliste ringkondade täielikul heakskiidul muutis põhjalikult välispoliitilist situatsiooni Euroopas. Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja Prantsusmaa valitsevad ringkonnad osutasid otsest toetust hitlerlaste agressiivsetele sammudele. Saksa imperialism sai veel võimsama toetuse osaliseks Ameerika Ühendriikide poolt Saksamaa sõjalise potentsiaali taastamisel. Ameerika pankade soosingul ja «mittevahelesegamise» diplomaatiast ergutatuna asus hitlerlik Saksamaa uuesti militaristlikke blokke kokku klopsima, valmistades ette agressiooni naabermaade vastu.

Seoses jõudude vahekorra muutumisega rahvusvahelisel areenil ja katsetega sõjaliselt ümbritseda NSV Liitu rahvusvahelise kapitali poolt elavneb ka saksa imperialistide tegevus imperialistlikest riikidest sõltuvates Eestis, Lätis ja Leedus. Saksa fašistide sepitsustest Baltikumis kirjutas üha sagedamini ja üha suureneva ärevusega maailma progressiivne ajakirjandus.

Vastuseks sõjaohule fašistlike agressorite poolt püüdis Nõukogude Liit luua üldist rahurinnet kollektiivse julgeoleku alusel. NSV Liit tõstis kollektiivse julgeoleku eest võitlemise lipu üles siis, kui Euroopas ja Aasias tekkis kaks ohtlikku Teise maailmasõja kollet. 1933. aastast peale sai Nõukogude Liidu välispoliitika põhiprintsiibiks kollektiivse julgeoleku printsiip, mille eesmärgiks oli fašistlike agressorite ohjeldamine. Võideldes kollektiivse julgeoleku eest, pidas NSV Liit 1934. aastal võimalikuks ja vajalikuks astuda vastava kutse järel Rahvasteliitu. Nõukogude Liidu delegatsioon viis Rahvasteliidus läbi sirgjoonelist võitlust selle eest, et Rahvasteliit muutuks tõeliseks rahu ja julge-

oleku kindlustamise relvaks. NSV Liidu eesmärgiks oli täita lünki ja puudusi Rahvasteliidu julgeoleku süsteemis. NSV Liit tõestas, et kollektiivse julgeoleku süsteem vastab täielikult vabadustarmastavate maade huvidele, keda ähvardab agressioon.

Mis puutub Eesti kodanlikku valitsusse, siis tegutses ta rahvusvahelise reaktsiooni otseste näpunäidete kohaselt vastu NSV Liidu rahutaotlevale initsiatiivile, mis oli suunatud sellele, et luua Euroopas agressoonivastane kollektiivse julgeoleku süsteem.

NSV Liidu kollektiivse julgeoleku süsteemile seisid vastu need riigid, kelle valitsevad ringkonnad haudusid uue agressiooni plaane. Lähtudes kollektiivse julgeoleku süsteemi loomise vajadusest, tegi NSV Liit juba enne Rahvasteliitu astumist ettepaneku sõlmida vastastikuse abistamise Ida-Euroopa pakt («Idapakt»). NSV Liit tegi hitlerlikule Saksamaale ettepaneku üheskoos garanteerida Balti riike. Selle ettepaneku lükkas hitlerlik Saksamaa tagasi, mis paljastas veel kord Saksa fašismi tõelisi kavatsusi Baltikumi suhtes. NSV Liidu projekt lülitada Balti riigid Ida-Euroopa pakti süsteemi vastastikuseks abistamiseks tõendas Balti rahvastele Nõukogude Liidu püüdlust kindlustada nende sõltumatust, vastukaaluks fašistlike agressorite püüdlustele orjastada Balti riike. Eesti töötavad rahvahulgad mõistsid, et Ida-Euroopa pakti sõlmimine vastastikuse abistamise eesmärgil annab Balti riikidele võimaluse hitlerliku agressiooni puhul toetuda rahutaotlevate riikide võimsale blokile, eesotsas Nõukogude Liiduga. See oli katse luua üleeuroopalist kollektiivse julgeoleku süsteemi erinevatesse sotsiaalsetesse süsteemidesse kuuluvate riikide osavõtul. «Idapakt» oli täielikult kooskõlastatud üleeuroopalise kollektiivse julgeolekuga, ta pidi seda kindlustama ja olema avatud kõigile Euroopa riikidele. Lääneriigid aga hoidusid visalt kõrvale Euroopa tõelise julgeoleku kindlustamise küsimusest kõigi maade kollektiivsete jõupingutuste abil. Nad ei tahtnud näha ka «Idapakti» elluviimist, kuna see plaan oleks sidunud peale NSV Liidu ka Prantsusmaad, Poolat, Tšehhoslovakkiat ja Balti riike kollektiivsete kohustustega võitluses agressiooni vastu.

Eesti kodanliku valitsuse seisukoht «Idapakti» küsimuses oli sügavalt vaenulik eesti rahva elulistele huvidele. Kodanlik Eesti keeldus osa võtmast kollektiivse julgeoleku poliitikast.

Hitlerliku Saksamaa välispoliitika vastandas kollektiivse julgeoleku organiseerimisele kahepoolseid, üksikute riikide

vahel nende endi äranägemisel sõlmitud mittekallaletungi lepinguid. Hitlerliku valitsuse eesmärgiks, nagu märkis Hartley Showcross — peasüüdistaja Suurbritannia poolt Nürnbergi protsessil — oli uinutada tulevast ohvrit võltsi julgeolekutundega. On selge, et väikeriigid, kes ei kuulunud kollektiivse julgeoleku süsteemi, olid määratud langema kas agressori ohvriks või muutuma tema kuulekaks tööriistaks.

Erakordse tähtsusega oli NSV Liidu ettepanek 1933. aastal vastu võtta kallaletungiva poole määratlus, et vältida igasugust ettekäänet agressiooni õigustamiseks.[1] Kõigil on teada NSV Liidu energiline ja pidev võitlus kollektiivse julgeoleku eest enne Teist maailmasõda nii Rahvasteliidus kui ka väljaspool seda. Igal Rahvasteliidu Nõukogul ja peaaegu igas komisjonis astus Nõukogude delegatsioon kollektiivse julgeoleku printsiibi kaitseks välja.

30. augustil 1936 tegi NSV Liidu välisasjade rahvakomissar oma kirjas Rahvasteliidu peasekretärile konkreetsed ettepanekud kollektiivse julgeoleku süsteemi kindlustamiseks. Nende ettepanekute vastuvõtmisega oleks võinud Rahvasteliitu muuta mõjuvaks organisatsiooniks rahu ja julgeoleku kindlustamisel. Nõukogude delegatsiooni asjalikud ettepanekud kollektiivse julgeoleku kindlustamise abinõudest maeti aga Rahvasteliidu arhiividesse, ilma et neid oleks vastu võetud. Üleskutsed kindlustada tõeline kollektiivne julgeolek Euroopas leidsid tol ajal vastuseisu kõigepealt Saksamaa ja Itaalia poolt, kes mõned aastad hiljem tõmbasid Euroopa sõjakeerisesse. Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja Prantsusmaa valitsevad ringkonnad hiilisid hoolikalt kõrvale sellest, et kindlustada tõeline julgeolek Euroopas kõigi riikide kollektiivsete jõupingutuste abil. On täiesti arusaadav, et Ameerika Ühendriikide, Inglismaa, Prantsusmaa ja teiste maade valitsevate ringkondade agressiooni «soosimise» poliitika viis Saksa fašistliku militarismi tugevnemisele. Kuid nimetatud ringkonnad arvasid, et see ei ole neile ohtlik. Nad arvasid, et kui nad rahuldavad hitlerlikku agressiooni mitmesuguste järeleandmistega, siis läheb neil korda suunata selle agressiooni

[1] Rahvasteliidu Põhikiri ja Pariisi leping 1928. aastast (nn. Briand-Kellogi pakt) ei andnud sellist määratlust kallaletungiva poole (agressori) suhtes. 3.—5. juulil 1933 sõlmiti NSV Liidu, Poola, Rumeenia, Tšehhoslovakkia ja mõningate teiste riikidega (kokku 11) konventsioonid agressiooni määratlemiseks.

pealöök NSV Liidu vastu. Kui Rahvasteliidu organiseerijad püüdsid omal ajal Nõukogude-vastasesse sõjalis-poliitilisse grupeeringusse tõmmata võimalikult rohkem riike ja astusid välja neutraliteedi vastu, siis hakkasid needsamad riigid 30-ndatel aastatel ägedateks neutraliteedi pooldajateks, sest nüüd seisis asi põhiliselt agressiooni soosimises. Nõukogude riik on oma suhtumises neutraliteedipoliitikasse alati lähtunud ja lähtub rahu ja julgeoleku huvidest. NSV Liit on alati suhtunud austusega niisugusesse neutraliteedipoliitikasse, mis aitab kaasa rahu ja rahvaste julgeoleku kindlustamisele. Konkreetse olukorra konkreetne analüüs etendab otsustavat osa neutraliteedi tähtsuse määramisel erinevatel ajalooperioodidel.

Kahe maailmasõja vahelisel perioodil püüdis rida riike neutraliteedisilti ära kasutada suitsukattena, mille abil võis varjata agressiooni soosimise poliitikat ja riigid ilma jätta vajalikest kollektiivse kaitse vahendeist kallaletungi vastu.

Nii püüdis panide-Poola välisminister tagajärjetult kokku klopsida «neutraalsete riikide blokki» ehk nn. «Kolmandat Euroopat», millega ta püüdis NSV Liitu isoleerida neist maadest, kes võiksid osa võtta kollektiivse julgeoleku süsteemist, ja panna isoleeritud neutraalsed riigid silm silma vastu fašistliku agressoriga.

Fašistlikul Saksamaal läks panide-Poola poliitika kaasabil korda oluliselt õõnestada kollektiivse julgeoleku üritust. Pärast Inglise-Saksa 1935. aasta mereväealast kokkulepet ja Müncheni sobingut (septembris 1938) pidas hitlerlik Saksamaa end juba niivõrd tugevaks, et arvas läbi saavat ilma panide-Poola valitsuse abita. Sellepärast heitis hitlerlik Saksamaa kõrvale 1934. aastal Poolaga sõlmitud mittekallaletungilepingu kui tarbetu paberilipaka.

Eesmärgil maskeerida rahvavaenulikku ja Nõukogude-vastast poliitikat kujunes ka kodanliku Eesti «neutraliteet». Sellele aitas kaasa Balti pakt Eesti, Läti ja Leedu vahel, niinimetatud «Balti Entente», mis sõlmiti 12. septembril 1934 ja oli suunatud kollektiivse julgeoleku süsteemi eest võitlejate ridade lõhestamisele. Rahvasteliidu istungjärgul 19. septembril 1938 esines Rahvasteliidu nõrgestamise eesmärgil tolleaegse kodanliku Eesti välisminister K. Selter deklaratsiooniga, milles teatas, et Eesti loobub täitmast põhikirja 16. artiklis ettenähtud kohustusi, s. o. sanktsioone agressori vastu, sest Eesti olevat «neutraalne».

Müncheni kokkuleppele allakirjutamine 1938. aasta septembri lõpul andis tol ajal lõpliku hoobi kollektiivse julgeoleku üritusele Euroopas. Selle kokkuleppe eesmärgiks oli kõrvaldada NSV Liit Euroopa asjadest, isoleerida sotsialismimaa, ette valmistada hitlerlik agressioon NSV Liidu vastu ja läbi viia uus mõjusfääride ümberjaotamine imperialistlike kiskjate vahel.

Sellises rahvusvahelises olukorras toimus kodanliku Eesti «neutraliteedipoliitika» väljakuulutamine. (Otsus kuulutada välja «neutraliteediseaduse» kooskõlastatud tekstid võeti vastu «Balti Entente'i» välisministrite konverentsil 18. novembril 1938 Riias ja «neutraliteediseadus» kuulutati Eestis välja 6. detsembril 1938.) «Neutraliteedipoliitika» väljakuulutamisel ei olnud midagi ühist Eesti julgeoleku ja suveräänsuse kindlustamisega. Teise maailmasõja eel ilmnes eriti teravalt Eesti kodanluse kui imperialistlike kiskjate käsilase osa. Eesti saatust otsustati Londonis, Berliinis ja Washingtonis.

Uue maailmasõja ohu kasvamise tingimustes oli NSV Liit ainus suurriik, kes tõstis kõrgele võitluslipu rahu ja rahvaste julgeoleku eest, agressiooni vastu. 1939. aasta kevadel lükkasid Inglismaa ja Prantsusmaa valitsused tagasi NSV Liidu poolt esitatud Euroopa kollektiivse julgeoleku loomise plaani. See plaan nägi ette nende kolme riigi kaitseliidu rajamise ja reaalse julgeoleku tagatise Euroopa väikestele maadele, sealhulgas ka Eestile.

Eesti töötavad rahvahulgad, kelle ette kerkis hädaoht, et Eesti muutub platsdarmiks Saksa imperialismi ekspansiooni teel, sillaks, mille kaudu Saksa imperialism tungib Nõukogude Liitu, teadsid, et Eesti sõltumatuse ainsaks tagatiseks on heanaaberlikud suhted NSV Liiduga ja ühine osavõtt kollektiivse julgeoleku süsteemist. Mis puutub Eesti valitsevasse klikki, siis jättis ta endale Rahvasteliidu 1938. aasta oktoobri istungjärgul teoreetiliselt «õiguse otsustada», kas ta võtab osa abinõudest põhikirja 16. artikli alusel või mitte, kuid faktiliselt loobus ta sanktsioonidest Saksamaa suhtes. See on seletatav sellega, et «teoreetiline võimalus» otsustada sanktsioonide rakendamisest osavõtu küsimust ei tulnud Saksamaaga sõlmitud mittekallaletungi pakti alusel Saksamaa suhtes kõne alla, sest kooskõlas Saksa-Eesti vahelise pakti I artikliga pooled «ühelgi juhul teineteise vastu sõdima ega mingit muud vägivalda tarvitama ei hakka» ja juhul, kui mõni kolmas riik peaks alustama tegevust ühe lepinguosalise vastu, teine lepinguosaline ei toeta mingil viisil seesugust aktsiooni. Niiviisi sõlmis Eesti fašistlik valitsus 7. juunil 1939 Saksamaaga mittekallaletungi pakti, mis tegelikult tähendas seda, et Eesti ei oleks saanud kasutada tagatisi sel juhul, kui Saksamaa oleks kallale tunginud Lätile ja Leedule. Nõukogude Liit aga nõudis vastavate tagatiste andmist Inglismaa, Prantsusmaa ja NSV Liidu vahel Moskvas 1939. aasta suvel toimunud läbirääkimistel. Nii oli mittekallaletungi pakt Eestiga omamoodi juriidiliselt vormistatud suitsukatteks, mille varjus Saksamaal oli mugavam ja ohutum ette valmistuda ootamatuks aktsiooniks Baltikumis. Mittekallaletungi leping Saksamaaga, nagu ütles Showcross, tähendas peaaegu alati, et Saksamaa kavatseb kallale tungida sellele riigile, kellele tehti ettepanek sõlmida niisugune leping. Ei ole muidugi vaja tõestada, et see pakt ei kindlustanud Saksamaaga lepingu sõlminud riigile puutumatust.

Üheks ettekäändeks loobuda vastastikuse abistamise paktist oli kodanliku Eesti valitsusele see, et Eesti tahtvat säilitada neutraliteeti ja ei soovivat sellepärast vastu võtta tagatisi Saksamaa kallaletungi puhul. Eesti rahvas aga pooldas täielikult koostööd Nõukogude Lii-

duga, pooldas palavalt tema rahupoliitikat. Baltikumi rahvad teadsid hästi, et Saksa fašism ei kavatse loobuda oma agressiivsest «Drang nach Osten» («Tung Itta») poliitikast, koloniseerimispoliitikast ja Baltimaade ärakasutamisest platsdarmina sõjaks NSV Liidu vastu. Sellepärast arvasid Eesti, Läti ja Leedu töötajad, et nad võivad ära hoida oma maade muutumise Saksamaa kolooniaks ainult võitluses üldise koostöö, rahu ja kollektiivse julgeoleku eest. Kuna ei olnud võimalik organiseerida üleüldist koostööd kollektiivse julgeoleku süsteemis (Inglise, Ameerika, Prantsuse ja teiste imperialistide süü tõttu), tõusis täie teravusega päevakorda küsimus agressorile kollektiivse vastulöögi organiseerimisest regionaalses mastaabis. Oli olemas ainult üks võimalus — agressioonivastane rahvahulkadele toetuv sõjaline liit NSV Liiduga. See hirmutas Eesti valitsevaid ringkondi. Kodanluse klikk, keda sidusid ainult omakasupüüdlikud klassihuvid, kartis näha rahvast aktiivsena, organiseerituna ja relvastatuna vastulöögiks fašistlikule agressorile. Nagu kõikjal, olid ka siin välispoliitika küsimused tihedalt seotud sisepoliitikaga. Võimalus osutada organiseeritud vastupanu Saksa fašismi pealetungile sõltus ka siin täielikult sellest, kas suudab lõpuks oma sõna öelda käsist-jalust seotud eesti rahvas.

Kujunenud rahvusvahelises olukorras oli NSV Liit sunnitud võtma tarvitusele vastavad ettevaatusabinõud, et kindlustada rahu. Tuli pöörata erilist tähelepanu naabermaadele, kes võisid muutuda NSV Liidu vastu suunatud sõjategevuse platsdarmiks.

Seoses ohuga, et Teine maailmasõda laieneb Eestile, Lätile ja Leedule, hakkasid nimetatud maade rahvad valitsustele survet avaldama. Sellises olukorras oli Eesti, Läti ja Leedu kodanlus sunnitud sõlmima vastastikuse abistamise lepingu NSV Liiduga, mis oli vajalik nii nõukogude kui ka Baltikumi rahvastele, et kindlustada oma julgeolekut Balti mere rajoonis ja luua kaitsebarjäär hitlerliku Saksamaa agressiooni vastu. Läbirääkimiste tulemusena, mis toimusid Moskvas Nõukogude valitsuse initsiatiivil ning eesmärgil säilitada rahu ja kindlustada julgeolekut Baltikumis, sõlmiti 28. septembril 1939 vastastikuse abistamise leping NSV Liidu ja Eesti vahel, 5. oktoobril 1939 NSV Liidu ja Läti vahel ning 10. oktoobril 1939 NSV Liidu ja Leedu vahel.

Nende lepingutega anti eeskuju vääriv näide, kuidas organiseerida kollektiivset rahu regionaalses mastaabis, rahu, mis ei vastanud Rahvasteliidu juhtivate riikide huvidele, sealhulgas Inglismaa ja Prantsusmaa reaktsiooniliste valitsuste huvidele.

Kaitsebarjääri loomine oli tõsiseks panuseks mitte ainult NSV Liidu ja Baltikumi rahvaste julgeoleku organiseerimisse, vaid ka rahuarmastavate rahvaste üldisse üritusse. Kaitsevõõnd, mille rajas Nõukogude Liit piki Balti mere rannikut, oli Balti riikide ja NSV Liidu loodepiiride julgeoleku tagatiseks. Tänu NSV Liidule ei läinud hitlerlastel korda vastavalt oma plaanidele vallutada Baltikumi juba 1939. aastal (et niisugune plaan oli olemas, see leidis uuesti kinnitust Nürnbergi kohtuprotsessil). Eesti, Läti ja Leedu töötajad võisid tänu Nõukogude Liidule vältida hitlerlikku orjastamist ja hävitamist.

Imperialistlike riikide plaanidele päästa valla maailmasõda NSV Liidu vastu oli sedapuhku antud järjekordne tugev hoop. Nende vastastikuse abistamise paktide tõttu jäid Balti riigid kuni 1941. aastani eemale Teisest maailmasõjast. Nõukogude rahvaste abi eesti, läti ja

leedu töörahvale ei olnud ühekülgne, Balti maade töörahvas aitas takistada 1939. ja järgnevatel aastatel Nõukogude-vastase sõja vallapäästmist.

Nõukogude Liidu, Eesti, Läti ja Leedu töötajad andsid juba siis oma panuse rahvaste üldisse üritusse, kes võitlesid hitlerismi vastu.

Reaktsioonilised imperialistlikud elemendid kogu maailmas, eriti Ameerika Ühendriikides, Suurbritannias ja Prantsusmaal, panid erilised lootused fašistlikule Saksamaale kui jõule, mis on kõige võimelisem andma hoopi esimesele sotsialistlikule riigile selleks, et teda kui mitte hävitada, siis igal juhul nõrgendada, ja mis on võimeline purustama revolutsioonilise töölis- ja demokraatliku liikumise nii Saksamaal kui ka kõigis hitlerliku agressiooni objektiks olevates maades. ning tugevdama seega kapitalismi üldist seisundit. Selles seisis sõjaeelse, niinimetatud Müncheni agressori «rahustamise» ja hitlerliku agressiooni ergutamise poliitika üks peamisi põhjusi. Seda poliitikat teostasid Ameerika Ühendriikide, Suurbritannia ja Prantsusmaa valitsevad ringkonnad.

Inglismaa, Prantsusmaa ja teiste riikide reaktsioonilised valitsevad ringkonnad ajasid nurja kollektiivse julgeoleku süsteemi loomise, Rahvasteliit muutus omapärasest «rahuriistast», mida ta oleks teatavatel tingimustel võinud olla, Inglise-Prantsuse bloki sõjaõhutamise riistaks Euroopas.

Teise maailmasõja eelsete aastate ajalugu tõendab veenvalt, et lääneriigid tegid fašistlikule Saksamaale ühe järeleandmise teise järel, jättes neist sõltuvad väikesed maad hitlerliku agressiooni ohvriks. Seda kõike tehti selleks, et tõugata Saksamaad esimese sotsialistliku riigi vastu sõtta. Sm. Hruštšov ütles oma kõnes 6. detsembril 1955. aastal: «Kuid asi kujunes nii, et see, keda Inglismaa, Prantsusmaa ja Ameerika Ühendriikide tookordsed valitsevad ringkonnad kasvatasid kui oma ketikoera, kavatsedes ässitada ta NSV Liidu vastu, rebis keti puruks ja sööstis nende kallale, kes olid teda kasvatanud.» [1]

Niisugune oli Euroopa traagiline tee, tema poliitika kahe maailmasõja vahelisel perioodil, Saksa militarismi taastamise ja «Müncheni poliitika» tee, kollektiivse julgeoleku poliitikast keeldumise tee. Niisugune oli Euroopa sõjalis-

[1] N. A. Bulganin, N. S. Hruštšov. Indias, Birmas ja Afganistanis viibimise ajal peetud kõned. November-detsember 1955. Tallinn, 1956, lk. 161.

teks grupeeringuteks lõhestamise tagajärg, mis tõi Euroopa rahvastele loendamatuid ohvreid.

Teine maailmasõda näitas veenvalt, et ainult rahuarmastavate rahvaste ühised jõupingutused on võimelised kindlustama rahu ja julgeolekut.

Ajaloo kogemused näitavad, et kindla rahu ja Euroopa julgeoleku kindlustamiseks on eeskätt vaja vältida Euroopa lõhestumist kaheks teineteisele vastandlikuks sõjaliseks rühmituseks. Teine maailmasõda näitas veenvalt Nõukogude Liidu ideede reaalsust selle kohta, et ainult rahuarmastavate riikide ühendatud jõupingutused kollektiivse vastulöögi andmise eesmärgil agressorile suudavad kindlustada rahu ja julgeolekut. Hitleri-vastase koalitsiooni moodustamine tõestab veenvalt võimalust luua riikide ühine leer, olenemata nende ühiskondlikust korrast, selleks, et võidelda agressiooni vastu, rahu kindlustamise eest.

## 2. RAHULIK KOOSEKSISTEERIMINE JA KÕIGI EUROOPA RIIKIDE KOOSTÖÖ ON KOLLEKTIIVSE JULGEOLEKU ALUS

Teise maailmasõja tulemusena pandi veelgi tugevam alus erinevate sotsiaalsete süsteemidega riikide ühistele jõupingutustele rahu kindlustamiseks Euroopas. Ameerika Ühendriigid, NSV Liit, Inglismaa ja Prantsusmaa võtsid endale Potsdami jt. otsustes konkreetsed kohustused sõjajärgseks rahulikuks reguleerimiseks Euroopas. Need otsused oleksid võinud saada üleeuroopalise julgeoleku süsteemi ülesehitamise aluseks, mis garanteerib sõjaohu eest kõiki Euroopa riike, olenemata nende ühiskondlikust korrast. Suur tähtsus Euroopa julgeoleku kindlustamisel oli Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni loomisel. Peale ülemaailmses mastaabis loodud julgeoleku süsteemi võeti kasutusele mitmed abinõud Euroopas Saksamaa poolt agressiooni kordumise ärahoidmiseks (vt. ÜRO põhikirja artikleid 107 ja 53) Euroopa julgeoleku kindlustamise eesmärgil.[1]

[1] 1942. aastal NSV Liidu ja Inglismaa, 1944. aastal NSV Liidu ja Prantsusmaa vahelised liidu ja vastastikuse abistamise lepingud, mis nägid ette ka koostööd rahvusvahelise julgeoleku süsteemi loomise küsimuses ja ühiste abinõude tarvituselevõtmist uue agressiooni vältimiseks Saksamaa poolt (antud lepingud kaotasid oma jõu seoses nende rikkumisega Inglismaa ja Prantsusmaa valitsuste poolt 1955. aastal, vt. «Pravda» juhtkiri 10. aprillist ja 10. maist 1955).



TRÜ Raamatukogu

XX sajandi ajalugu on kinnitanud, et Euroopas on julgeolek jagamatu. Ameerika Ühendriikide välispoliitika juhtijad koos partneritega Euroopa riikidest, selle asemel et lepingulisi suhteid NSV Liiduga tugevdada, lähevad teist teed — Euroopa lõhestamise ja õõnestamise teed.[1]

Rea kapitalistlike maade juhtivate riigitegelaste toetusel on Ameerika Ühendriigid asunud agressiivsete sõjaliste blokkide kokkuklopsimisele, alustanud relvastamise võidujooksu ja loonud uue sõja ohu. Euroopa lõhestamise poliitika algatajad püüavad ära kasutada seda, et Euroopas valitsevad kaks erinevat ühiskondlikku süsteemi — kapitalistlik ja sotsialistlik. Üle võtnud hitlerliku teesi mingisugusest «ohust Lääne-maailmale» NSV Liidu poolt, kõnelevad nad vajalikkusest kindlustada «jõudude tasakaal» NSV Liidu ja läänеriikide vahel.[2] Nad kasutavad ära

---

Dunkerque'i leping Inglismaa ja Prantsusmaa vahel 1947. aastal. Aastail 1943—1948 sõlmiti NSV Liidu ja rahvademokraatiamaade vahel rida sõpruse ja vastastikuse abistamise lepinguid, mis olid samuti suunatud koostöö kindlustamisele ühiseks võitluseks uue agressiooni vältimiseks Saksamaa poolt.

[1] Ameerika imperialismi initsiatiivil loodi: Brüsseli pakt (1948) Inglismaa, Prantsusmaa, Hollandi, Belgia ja Luksemburgi vahel. NATO (North Atlantic Treaty Organisation) — Põhja-Atlandi lepingu Organisatsioon loodi 4. aprillil 1949 ja praegu võtavad sellest osa Ameerika Ühendriigid, Suurbritannia, Prantsusmaa, Kanada, Itaalia, Belgia, Holland, Luksemburg, Taani, Island, Norra, Portugal, Türgi, Kreeka ja Saksa Föderatiivne Vabariik. Pariisi lepingud, nende hulgas Lääne-Euroopa liidu moodustamise kohta käivad lepingud (1955). Ajaloo kogemused on näidanud, et see organisatsioon, mis eitab kõigi Euroopa riikide koostöö võimalust, ei saa olla kollektiivse julgeoleku organisatsioon, vaid on uute sõjaliste avantüüride ettevalmistamise ja vallapäästmise vahend. Sellised ühendused rikuvad «maailma» jaotamatuse printsiipi («maailma jaotamatuse» põhimõte tähendab seda, et tänapäeval ei saa olla sellist «lokaalset sõda», mis ei mõjuks teiste riikide huvidele ja nende rahvusvahelistele positsioonidele), millel ainuüksi võib põhineda kollektiivne julgeolek. Kui rahvusvaheline koostöö on suunatud rahu kaitsmisele, siis sellest osavõtvatel maadel ei peaks olema mingit alust selleks, et takistada teisi riike ühinemast antud lepinguga, kui nad on valmis täitma lepinguga seotud kohustusi. Brüsseli pakt, NATO jt. on «rahuarmastavast» fraseoloogiast hoolimata suletud paktid, mis on suunatud Euroopa lõhestamisele ja viivad pinevuse suurenemisele rahvusvahelistes suhetes, uute relvastatud konfliktideni.

[2] Iseloomustav, et sel ajal kui Lääne reaktsiooniline propaganda toob päevavalgele juba ammu aegunud «jõudude tasakaalu» loosungi, ei räägi läänеriikide sõjaliste ringkondade esindajad «tasakaalust», vaid sõjaliste jõudude ülekaalust, eesmärgiga sotsialismileeri maadele kallale tungida.

Lääne-Euroopa maade teatud ringkondade eelarvamusi sotsialismileeri maade vastu, hirmutades neid maid olematu «ohuga Idast», selleks et sundida neid nõustuma Lääne-Saksamaa militarismi taastamisega ja andma end «tugevama», s. o. Ameerika imperialismi kaitse alla. Praegu tehakse uuesti katseid «jõudude tasakaalu» kindlustamise ettekäändel õigustada agressiooni ja sõja ettevalmistamise poliitikat, sellise «tasakaalu» tingimuseks peetakse aga Lääne-Saksamaa remilitariseerimist.

Paljud ameerika imperialistide propagandistid tõendavad, et Euroopa võib saada kauaoodatud rahu ainult sel tingimusel, kui mõned Euroopa maad moodustavad suletud sõjalise bloki, mis hakkab kaitsma nende julgeolekut. Selle poliitika maskeerimiseks püüab Ameerika propaganda ära kasutada kollektiivse julgeoleku idee populaarsust. Ajalugu on veenvalt näidanud, kui ohtlikud on rahule agressiivsed plaanid, mille aluseks on Euroopa ühe osa — agressiivsetest riikidest moodustatud bloki — vastandamine tema teisele osale.

Teatud Lääne ringkonnad räägivad küll kollektiivsest julgeolekust Euroopas, kuid pöörduvad ikka ja jälle tagasi vana, kahjuliku tee juurde: luua üksteisele vastandlikke suletud sõjalisi grupeeringuid.

Euroopa ajaloo kogemused näitavad, et jutud «jõudude tasakaalust» ja püüetest säilitada rahu niisuguse «tasakaalu» loomise teel on alati olnud armastatud võtteks agressiivseid blokke ja koalitsioone maskeerida. Agressiivsete sõjaliste blokkide loomise pooldajad püüavad avalikku arvamust veenda, et neid blokke ei looda agressiooniks, vaid «kaitseks». Kuid ajaloost on hästi teada, et pole olnud niisuguseid agressiivseid sõjalisi blokke, kes oleksid avalikult seadnud oma eesmärgiks sõja vallapäästmise. Isegi niinimetatud «kominterni-vastase pakti» (25. novembri 1936. aasta leping Saksamaa ja Jaapani vahel, 6. novembril 1937 ühines sellega ka fašistlik Itaalia) algatajad teatasid oma tõeliste eesmärkide maskeerimiseks, et nende eesmärgiks on «üheskoos välja töötada kaitseabinõud» «kommunistliku ohu» vastu, kuigi kõigile on teada, et see pakt sõlmiti eesmärgiga võidelda maailma ülemvalitsuse eest, ja mitte ainult NSV Liidu, vaid, nagu näitas ajalugu, ka Inglismaa, Ameerika Ühendriikide, Prantsusmaa ja teiste riikide vastu.

Pärast Teist maailmasõda on «kominterni-vastase pakti»

organiseerijate eeskujul ameerika imperialistid loonud ja loovad sõjalis-poliitilisi blokke ning maskeerivad oma agressiivset ja anastuslikku poliitikat võltside väljamõeldistega kaitsest «kommunismiohu» vastu.

«Euroopa ühendamise» kohta avaldatavate valelike fraaside taga peitub kitsalt ühe osa Euroopa maade agressiivse grupeeringu loomine Euroopa teiste maade vastu.

Et eksitusse viia Euroopa avalikkuse laiu ringkondi, kes on huvitatud Euroopa julgeoleku kindlustamisest, püüavad Lääne-Saksamaa remilitariseerimise organiseerijad asja kujutada nii, nagu oleks Saksa Föderatiivse Vabariigi armee (Bundeswehr) osavõtt NATO-st mingisuguseks tagatiseks Saksa militarismi vastu. Ameerika reaktsiooniline propaganda kinnitab, et teist julgeoleku süsteemi pole võimalik Euroopas luua ja et ainult Lääne-Saksamaa armee loomise ja remilitariseeritud Lääne-Saksamaa militaristlikesse rühmitustesse kaasatõmbamine, muutes ta Euroopa sõjaliste grupeeringute löögijõuks, saab kaasa aidata rahule Euroopas.[1] See suund viib ühtede Euroopa maade sõjalise

---

[1] Saksa Föderatiivne Vabariik asub tööstusliku toodangu poolest kolmandal kohal kapitalistlikus maailmas (esimesel kohal on Ameerika Ühendriigid ja teisel Inglismaa). Võrreldes 1939. aastaga suurenes Lääne-Saksamaa tööstustoodang 1956. aastaks kahekordselt (näiteks terast toodeti ca 29 000 000 tonni, samal ajal tootis Inglismaa 21 500 000 tonni ja Prantsusmaa 12 500 000 tonni. Sütt tootis Saksa Föderatiivne Vabariik 134 000 000 tonni). Saksa Föderatiivne Vabariik suunab oma põhitähelepanu nendele tööstusharudele, mis on seotud sõjamajandusega. Sealjuures on ta sõjalis-poliitilises sõltuvuses oma lääne partneritest, ja kõigepealt Ameerika Ühendriikidest, kes dikteerivad Lääne-Saksamaale oma poliitikat nii sõjalistes, välispoliitilistes kui ka muudes küsimustes. See vastuolu Saksa Föderatiivse Vabariigi majandusliku ja sõjalis-poliitilise olukorra vahel jätab sügava jälje ta sõjalis-poliitilisele seisundile ja on Saksa Föderatiivse Vabariigi ja teiste imperialistlike riikide vaheliste vastuolude üheks allikaks. Lääne-Saksamaa valmisolekut üle viia oma tööstus sõjarööbastele illustreerib kas või see fakt, et 1956. aastal toodeti Lääne-Saksamaal üle miljoni auto; autotehaste üleviimine tankide ja sõjatranspordivahendite tootmisele võtab aga mõned nädalad aega. Ajavahemikul 1949—1956 on elektrienergia tootmine Saksa Föderatiivses Vabariigis suurenenud 3,5-kordselt (elektrienergia on eriti tähtis alumiiniumi- ja aatomitööstusele). Praegu toimub poolemiljonilise Lääne-Saksamaa armee (Bundeswehri) formeerimine. NATO istungjärk 1956. aasta detsembris võttis vastu otsuse relvastada Lääne-Saksamaa aatomirelvaga. Vt. R. Levin, Saksa imperialismi majandusliku potentsiaali taassünd, «Eesti Kommunist», 1957, nr. 2, lk. 36—46 ja Германский милитаризм — угроза миру и безопасности народов, «Международная жизнь», 1957, № 8, стр. 61—131.

grupeeringu loomisele teiste vastu. Minna seda teed — tähendab loobuda rahu ja Euroopa julgeoleku kindlustamisest ning asuda uue sõja ettevalmistamise teele, mis võib viia kolmanda maailmasõjani.

Ameerika Ühendriikide, Inglismaa, Saksa Föderatiivse Vabariigi, Prantsusmaa jt. maade valitsused viivad militaristlike ringkondade mõjul läbi sellist välispoliitilist suunda, mida tuntakse «jõupositsioonilt» lähtuva poliitika nime all. Selle agressiivse poliitika aluseks on relvastumise võidujooks, agressiivsete sõjaliste blokkide kokkuklopsimine, sõjalised provokatsioonid, «külm sõda» sotsialistliku leeri maade vastu. Selline poliitika loob ohtliku pinevuse rahvusvahelistes suhetes. Kõik see on esile kutsunud ärevuse kasvu rahutaotlevate jõudude seas. Selline agressiivne «jõupositsioonilt» lähtuv poliitika on määratud nurjumisele. Seda enam on ta jõuetu NSV Liidu ning kogu võimsa rahu-, demokraatia- ja sotsialismileeri suhtes, kellel on vahendeid selleks, et mitte lasta imperialistidel sõda valla päästa, aga kui nad siiski proovivad sõda uuesti alustada — anda agressoritele purustav vastulöök ja ajada nurja nende avantüristlikud plaanid. Maailmaareenil on kujunenud võimas rahuarmastav sotsialistlik leer, mille näol maailma rahuarmastavad jõud ei oma mitte üksnes moraalseid, vaid samuti materiaalseid vahendeid agressiooni ärahoidmiseks.

«Kui enne Teist maailmasõda sotsialistlikule süsteemile kuulus 17 protsenti maakera territooriumist, umbes 9 protsenti elanikkonnast ja ligikaudu kümnendik maailma tööstustoodangust, siis käesoleval ajal hõlmavad sotsialistlikud maad juba 26 protsenti meie planeedi territooriumist, sellel territooriumil elab umbes 35 protsenti maakera elanikkonnast, nendes maades toodetakse ligi üks kolmandik maailma tööstustoodangust.»[1] Statistiliste andmete analüüs näitab, et tööstuslik ja põllumajanduslik toodang sotsialismileeri maades kasvab kiires tempos. Viimase 11 aasta jooksul moodustas aastane tööstustoodangu juurdekasv NSV Liidus 13,1 protsenti, kuid Ameerika Ühendriikides «soodsatele» tingimustele (sõda Koreas, «Marshalli plaan»

---

[1] Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni neljakümnendaks aastapäevaks (1917—1957). NLKP Keskkomitee Propaganda ja Agitatsiooniosakonna ning NLKP Keskkomitee Marksismi-Leninismi Instituudi teesid. Tallinn, 1957, lk. 52—53.

jne.) vaatamata ainult 2,7 protsenti. 1957. aasta alguseks suurenes Euroopa rahvademokraatiamaade tööstustoodangu maht sõjaeelsega võrreldes umbes 3,3-kordselt (Poolas 5 korda, Saksa Demokraatlikus Vabariigis 2,2 korda, Tšehhoslovakkias üle 2,7 korra, Ungaris 3,2 korda, Bulgaarias 6 korda jne.).

Täielikult on selgunud sotsialistliku ja kapitalistliku süsteemi arenguperspektiivid. Kaasaegne kapitalism on surev, roiskuv kapitalism, ta elab üle languse ja oma loojangu ajajärku ning läheb vastu paratamatule lõpule. Vastukaaluks sellele astub noor, täielikult elujõuline sotsialistlik süsteem, kes läheb vankumatu tõusu ja õitsengu teed. Iga aastaga kujuneb uue, sotsialistliku maailma võimas samm veelgi tugevamaks ja kindlamaks.

Sotsialistlike riikide võimsa leeri olemasolu kõige uuema sõjatehnikaga varustatud relvastatud jõududega ei või jätta avaldamata kainestavat mõju imperialismi kõige avantüristlikumatele elementidele. NSV Liidul on praegu võimsaid maa kaitsevahendeid.[1]

Võimsa kontinentidevahelise ballistilise raketi loomine NSV Liidus suurendas veelgi meie kodumaa kaitsevõimsust ja andis löögi kõigile agressiivse «jõupositsiooni» poliitika pooldajaile, kes väitsid, et lääneriikide käes olevat tuumarelvastuse alal üleolek.[2] NSV Liit ei ole loonud mitte ainult maailma esimese aatomielektrijaama, maailma grandioosseima sünkrofasotroni, maailma esimese reaktiiv-reisilennuki «TU-104» ning maailma suurima propeller-turboreaktiiv-reisilennuki «TU-114», vaid ka «maailmaraketid». Maa kunstlike kaaslaste väljasaatmisega NSV Liidu poolt lisas nõukogude teadus veel ühe lüli võimsa sotsialismimaa hiilgavate saavutuste ahelasse. Ülemaailmse sotsialistliku süsteemi tugevdamine, sotsialistlike riikide järjekindel rahupoliitika, rahupooldajate liikumise kasv kõikjal seovad agressorite käed ja raskendavad uue sõja vallapäästmist.

NLKP XX kongressil märgiti õiglaselt, et imperialistlike kiskjate sõjalise agressiooni puhul NSV Liidu ja teiste rahuarmastavate rahvaste vastu saavad uue maailmasõja

---

[1] Vt. Mõnede Ameerika, Inglise ja Lääne-Saksamaa kindralite ja riigitegelaste sõjakate avalduste puhul. NSV Liidu õhujõudude ülemjuhataja lennuväe marssali K. A. Veršinini vastused «Pravda» korrespondendi küsimustele «Rahva Hääl» 10. septembrist 1957. a.

[2] Vt. TASS-i teadaanne «Rahva Hääl» 27. augustist 1957. a.

algatajad purustava vastulöögi osaliseks ja rahuarmastavad jõud kindlustavad imperialistlike agressorite täieliku purustamise. Juhul, kui imperialistlikud kiskjad päästavad valla sõja ja rakendavad aatomi- ja tuumarelva, siis kogu maailma töörahvahulgad ühinevad ja teevad lõpu sõjale ning koos sellega kogu kapitalistlikule süsteemile. Üha sagedamini võib kodanlike maade väljapaistvatelt tegelastelt kuulda avameelseid tunnistusi, et sõjas, kus kasutatakse aatomirelva, «ei ole võitjat». Need tegelased ei söanda veel öelda, et kapitalism leiab endale haua uues maailmasõjas, kui ta selle valla päästab, kuid nad on juba sunnitud avalikult tunnistama, et sotsialistlik leer on võitmatu! Sotsialistliku leeri ühtsus on iga üksiku sotsialistliku riigi võitmatuse ja jõu pant, tema julgeoleku tagatis. Agressiooni korral sotsialistliku leeri riigid abistavad üksteist. Selleks on nad omavahel seotud vastastikuse abistamise kohustustega. Imperialistlike jõudude agressiivsed provokatsioonid sotsialistlike maade vastu saavad 900-miljonilise rahvaarvuga sotsialismileerilt otsustava vastulöögi.

Sotsialistlike riikide maailmasüsteem, mis kujutab endast tänapäeval murdmatut rahvusvahelist jõudu, on kõige võimsam ja kindlam rahukants ja etendab otsustavat osa uute sõdade ärahoidmiseks. Ajaloolised kogemused näitavad, et sotsialismileer võib vastata purustava löögiga igale sõjalisele avantüürile. Sotsialismileeri positsioonid on kindlad ja vankumatud mitte ainult sellepärast, et ta käsutuses on mõjuvad majanduslikud ja sõjalised jõud, vaid ka sellepärast, et rahvusvahelistes küsimustes on ta seisukoht alati ühtinud kõigi maade laiade rahvahulkade seisukohaga. «Nõukogude Liidu võitlus rahu eest, erinevate ühiskondlike süsteemidega riikide rahuliku kooseksisteerimise ja majandusliku võistluse eest, ühtib igal juhtumil rahvaste liikumisega rahu säilitamise ja tugevdamise eest, sest kõigi maade töötajad tahavad rahu, tahavad relvastumise võidujooksu lõpetamist, mis tooks loomulikult kaasa sõjaliste maksude koorma kergenemise ja rahva heaolu paranemise. Kindel rahu vastab inimkonna valdava enamiku elulistele huvidele, vaatamata sotsiaalses korras, poliitilistes tõekspidamistes ja usutunnistustes valitsevatele erinevustele.

Laiade rahvahulkade rahupüüd on meie ajal põhjustanud laialdase rahutsooni kujunemise, kuhu kuuluvad Euroopa ja Aasia nii sotsialistlikud kui ka mittesotsialistlikud rahuarmastavad maad, mille rahva arv on umbes poolteist

miljardit. Eranditult kõigis maades laieneb rahupooldajate liikumine, mis kujutab endast kaasaja üht kõige massilisemat ja progressiivsemat liikumist.» [1]

«Külma sõja» ning agressiivse «jõupõsitsiooni» poliitika tingimustes pole Nõukogude valitsus loobunud rahu ja rahvaste julgeoleku kaitsmise poliitikast. Kõik maailma rahvad tervitavad palavalt NSV Liidu ja teiste rahuarmastavate riikide edukaid jõupingutusi rahvusvahelise pinevuse lõdvendamiseks.

Rahulik kooseksisteerimine, sõbralik rahvusvaheline koostöö — see on tee, mida mööda võib inimkond vältida uut sõda. Progressiivne inimkond teab väga hästi, et just V. I. Lenin — kogu maailma töötajate õpetaja ja juht — formuleeris esimesena erinevate ühiskondlike süsteemidega riikide rahuliku kooseksisteerimise printsiibi, seda ühtlasi põhjendades. See printsiip määras ära maailmas esimese sotsialistliku riigi välispoliitika sisu ja suuna. Jäädes ustavaks leninlikule õpetusele, deklareeris NLKP XX kongress, et Nõukogude Liidu välispoliitika peajooneks on olnud ja jääb erineva ühiskondliku korra riikide rahuliku kooseksisteerimise leninlik printsiip. Marksistlik-leninlik teadus, põhinedes ühiskondliku arenguseaduste ja erinevate ühiskondliku ja riikliku korraga riikide kooseksisteerimise ajaloolistel kogemustel, kinnitab kahe süsteemi rahuliku kooseksisteerimise võimalikkust. NSV Liit asub kindlalt seisukohal, et praegu ei ole olemas niisuguseid rahvusvahelisi probleeme, mida ei saaks lahendada rahulikul teel.

Rahuliku kooseksisteerimise printsiip seati Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni aluseks. Olukorras, mis kujunes välja pärast Teist maailmasõda, on riikide rahuliku kooseksisteerimise printsiip kajastust leidnud tuntud viies välispoliitika printsiibis, mille kuulutasid välja India Vabariigi ja Hiina Rahvavabariigi peaministrid (28. juuni 1954. aasta deklaratsioon). Need printsiibid on: 1) territoriaalse terviklikkuse ja suveräänsuse vastastikune austamine, 2) mittekallaletung, 3) mittevahelesegamine teineteise siseasjadesse, 4) võrdõiguslikkus ja vastastikune kasusaamine, 5) rahulik kooseksisteerimine.

---

[1] Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni neljakümnendaks aastapäevaks (1917—1957). NLKP Keskkomitee Propaganda- ja Agitatsiooniosakonna ning NLKP Keskkomitee Marksismi-Leninismi Instituudi teesid, Tallinn, 1957, lk. 51—52.

Need printsiibid on kooskõlas Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni eesmärkidega ja on juba paljude maade vaheliste suhete aluseks. Nende printsiipide tunnustamine rajab tee tihedamale rahvusvahelisele koostööle. On selge, et nende viie rahuliku kooseksisteerimise printsiibi laiendamine kõigile Euroopa riikidele oleks suureks panuseks julgeoleku kindlustamisele Euroopas. Nad vastavad iga Euroopa ja teiste kontinentide riikide huvidele, aga samuti terviklikult üleeuroopalise julgeoleku huvidele. Sellepärast seisab NSV Liit kindlalt sellel positsioonil, et rajada oma suhted teiste maadega nendel viiel rahuliku kooseksisteerimise printsiibil. Nõukogude valitsus kaitseb seda printsiipi, et päästa inimkond sõja koledustest ja kindlustada rahu. Kaitstes leninlikku sotsialismi ja kapitalismi kooseksisteerimise ideed, taotleb NSV Liit koos Hiina Rahvavabariigiga ja Euroopa rahvademokraatiamaadega kollektiivse julgeoleku süsteemi loomist, rahu huvides kõikide riikide jõupingutuste ühendamist, sõltumata nende ühiskondlikust ja riiklikust korrast.

Kollektiivne julgeolek on rahuliku kooseksisteerimise kindlustamise üheks vormiks ja niisuguse julgeolekusüsteemi organiseerimisest peavad olema huvitatud nii kapitalistlikud kui ka sotsialistlikud riigid, hoolimata nende vahel valitsevatest erinevustest ideoloogia, poliitika ja majanduse valdkonnas. Rahulik kooseksisteerimine on vajalik ja paratamatu. Ajalugu on korduvalt ning veenvalt näidanud, et sotsialistliku riigi võimsuse ees, tema rahupoliitika ees kapituleerusid nende kapitalistlike riikide valitsevad klassid, kes olid olnud Nõukogude-vastase interventsiooni ja blokaadi, Nõukogudemaa vastu suunatud arvukate provokatsioonide ja salarünnakute organiseerijaiks. Imperialistide soovid osutusid mitteküllaldasteks nende reaktsioonilise eesmärkide realiseerimisel.

Kapitalistlike maade majanduslik ja poliitiline olukord nõudis kaubanduslik-majanduslike suhete kehtestamist Nõukogude Venemaaga. Seoses sellega märkis V. I. Lenin: «... nende majanduslik olukord, kes meid blokeerisid, osutus nõrgaks kohaks. On olemas tugevam jõud kui mistahes vaenuliku valitsuse või klassi soov, tahe ja otsus, see jõud on — üldised ülemaailmsed majandussuhted, mis sunnivad neid asuma sellele meiega suhtlemise teele».[1]

[1] V. I. Lenin, Teosed, 33. kd., Tallinn, 1955, lk. 129.

Sotsialistlikud riigid ei kaitse kollektiivse julgeoleku üritust sugugi mitte selle tõttu, et kardavad oma olemasolu pärast ja tahavad ükskõik millise hinnaga saada enda jaoks mingisuguseid garantiisid. Nad pooldavad üleeuroopalise julgeoleku süsteemi loomist sellepärast, et nad soovivad kindlustada püsivat rahu Euroopas ja kahe süsteemi rahulikku kooseksisteerimist, millest on eluliselt huvitatud kõik maailma rahvad.

### 3. KOLLEKTIIVNE JULGEOLEK EUROOPAS ON RAHU TAGATIS

10. veebruaril 1954. aastal nelja riigi välisministrite Berliini nõupidamisel esitas Nõukogude Liit konkreetsed ettepanekud kollektiivse julgeoleku süsteemi loomiseks Euroopas.[1] See NSV Liidu ettepanek avas tee rahu kindlustamise probleemi õiglaseks lahendamiseks Euroopas ja seega ka kogu maailmas. Ettepanek lähtub sellest, et on olemas lahutamatu side Saksamaa probleemi ja Euroopa julgeoleku kindlustamise ülesannete vahel. Nõukogude delegatsiooni poolt Berliini nõupidamisel esitatud «Euroopa kollektiivse julgeoleku üleeuroopalise lepingu» põhiprintsiipide projekt kujutab endast Euroopa riikide kollektiivse julgeoleku süsteemi loomise plaani, mille tähtsamaks jooneks on suund rahu kindlustamisele Euroopas Saksa militarismi taastamise vastu. Nõukogude plaani vastuvõtmine aitaks reguleerida Saksamaa küsimust, sest see ettepanek on Saksamaa ühe või teise osa sõjalistesse grupeeringutesse kaasatõmbamise vastu.

Kuna Saksamaa ühinemine pole veel teostatud, võivad lepingu üheõiguslikeks osavõtjateks viivitamatult saada nii Saksa Demokraatlik Vabariik kui ka Saksa Föderatiivne Vabariik, pärast Saksamaa ühendamist aga võiks lepingust osa võtta ühtne Saksa riik. Loomulikult ei tohi ühendatud Saksamaa olla militaristlik riik, vaid Saksamaa peab ühinema rahuarmastava ja demokraatliku riigina. Kollektiivse julgeoleku süsteemi loomine Euroopas aitaks palju kaasa Saksamaa mõlema osa lähenemisele ning Saksamaa ühtsuse taastamisele.

Üleeuroopalise kollektiivse julgeoleku põhiprintsiibid arvestavad Euroopa rahvaste ajaloolisi kogemusi ning rahu

[1] Vt. «Rahva Hääl» 12. veebruarist 1954. a.

ja julgeoleku kindlustamise kaasaegseid ülesandeid. Nõukogude ettepanek kindlustab igale Euroopa riigile õiguse anda oma panus ühises võitluses agressiooni vastu. On teada, et vahetult enne Teise maailmasõja puhkemist Inglismaa ja Prantsusmaa andsid agressioonivastase võitluse suitsukatte all lahkelt tagatisi Euroopa väikestele riikidele. Kuid nende ühepoolsed tagatised osutusid tühiseks diplomaatiliseks vekslikis. Nad ei saanud kindlustada Tšehhoslovakkia, Poola, Kreeka ega teiste Euroopa riikide julgeolekut. Vastukaaluks sellist laadi «tagatistele» Nõukogude ettepanek kollektiivsest julgeolekust näeb ette reaalseid tagatisi kõigile Euroopa riikidele, sest nad annavad kõigile Euroopa riikidele õiguse osa võtta Euroopa julgeolekut puudutavate küsimuste kollektiivsest otsustamisest. Lepingu ülesandeks on saavutada kõigi Euroopa riikide jõupingutuste kooskõlastamine. Lepinguprojekt näeb ette, et koostöö Euroopa maade vahel põhineb riikide sõltumatuse ja suveräänsuse austamise printsiipidel, samuti ka mittevahelesegamisel nende siseasjadesse. Esitatud projekt on regionaalseks lepinguks, mis vastab ÜRO põhikirja eesmärkidele ja printsiipidele. Selle põhikirja VIII peatükk regionaalsetest kokkulepetest näeb ette niisuguste kokkulepete heakskiitmist Julgeolekunõukogu poolt.[1] Kokkuleppest osavõtjateks võivad olla kõik Euroopa riigid, olenemata ühiskondlikust korrast. Lepingust osavõtuks on küllaldane tunnistada lepingu eesmärke ja võtta ühinemisel endale selles ettenähtud kohustused.

Lepingust osavõtvad riigid kohustuvad hoiduma igasugusest kallaletungist üksteisele, samuti hoiduma oma rahvusvahelistes suhetes ähvardamisest jõuga. Relvastatud kallaletungile Euroopa ühele või mitmele üleeuroopalisest lepingust osa võtvale riigile mingi riigi või riikide rühmituse poolt vaadatakse kui kallaletungile kõigile lepingust osavõtjaile.

Lepinguprojektis on ette nähtud ka konkreetsed abinõud, mis kindlustavad tema mõju. Iga kord, kui mõne lepingust osavõtja arvates tekib relvastatud kallaletungi oht Euroopas, peavad lepingust osavõtvad riigid omavahel konsulteerima sel eesmärgil, et võtta tarvitusele efektiivsed abi-

---

[1] ÜRO põhikirja tekst vt. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja ja Rahvusvahelise Kohtu statuut. Tallinn, 1946.

nõud selle ohu kõrvaldamiseks ja julgeoleku kindlustamiseks Euroopas.

Niisugune on konkreetne programm rahu kindlustamiseks Euroopas, mille esitas NSV Liit 1954. aastal ja mis sai aktiivse toetuse osaliseks rea riikide poolt, samuti ka laiades rahvusvahelistes ringkondades. Nõukogude delegatsioon teatas veel Berliinis oma valmisolekust läbi arutada igasugused märkused esitatud projekti kohta, kuid tingimusel, et tunnustataks kõigi Euroopa rahvaste kollektiivse julgeoleku printsiipi.

Teatavasti tekkisid Berliini 1954. aasta jaanuari-veebruarikuu nõupidamisel Nõukogude ettepaneku «Euroopa kollektiivse julgeoleku üleeuroopalise lepingu» põhiprintsiipide puhul lahkuminekud, mis ei võimaldanud saavutada kooskõlastatud otsust. Lääneriikide esindajad ei soovinud, et Ameerika Ühendriigid jääksid kõrvale Euroopa kollektiivse julgeoleku lepingust. Tulles vastu lääneriikide soovile, teatas Nõukogude valitsus oma noodis 31. märtsist 1954., et ta ei näe takistusi Ameerika Ühendriikide Euroopa kollektiivse julgeoleku üleeuroopalisest lepingust osavõtu küsimuse positiivseks lahendamiseks. Nõukogude valitsus võtab selle juures arvesse Ameerika Ühendriikide osavõttu ühisest võitlusest hitlerliku agressiooni vastu ning seda vastutust, mida Ameerika Ühendriigid kannavad koos NSV Liidu, Prantsusmaa ja Inglismaaga sõjajärgse reguleerimise eest Euroopas. Sellega pidid ära langema raskused, mis on seotud kokkuleppe saavutamisega kollektiivse julgeoleku loomiseks Euroopas.

Nõukogude Liidu üleeuroopalise lepingu ettepaneku arutamisel puudutati ka «Põhja-Atlandi lepingu organisatsiooni» (NATO) küsimust, seoses kollektiivse julgeoleku süsteemi loomisega Euroopas. Lääneriikide esindajad on kinnitanud ja kinnitavad, et NATO on kaitseiseloomuline organisatsioon ega ole suunatud ühegi riigi või riikide rühma vastu. Nõukogude valitsus ei ole nõustunud ega saagi nõustuda selle seisukohaga, sest teatavasti loob NATO suletud riikide rühmituse agressiooni vallapäästmiseks Ameerika Ühendriikide, Inglismaa jt. liikmesriikide poolt ning ignoreerib seda ülesannet, et ära hoida uut agressiooni Saksamaa poolt, kusjuures suurriikidest, kes kuulusid Hitleri-vastasesse koalitsiooni, ei võta NATO-st osa ainult NSV Liit, seega on NATO agressiivne organisatsioon, mis on suunatud NSV Liidu vastu. Kuid kas on

võimalusi muuta NATO iseloomu? Sellele küsimusele annab Nõukogude valitsuse 31. märtsi 1954. aasta noot jaatava vastuse. NSV Liidu noodis öeldakse, et NATO võiks vastavate tingimuste korral kaotada oma agressiivse iseloomu sel juhul, kui organisatsioonist võtavad osa kõik suurriigid (kaasa arvatud NSV Liit), kes kuulusid Hitleri-vastasesse koalitsiooni. Vastavalt sellele ning juhindudes oma rahuarmastava välispoliitika muutumatutest printsiipidest ning taotledes pinevuse vähenemist rahvusvahelistes suhetes, avaldas Nõukogude valitsus valmisolekut arutada koos huvitatud valitsustega küsimust NSV Liidu osavõtmise kohta NATO-st. Sel juhtumil kaotaks NATO teatud riikide suletud sõjalise rühmituse iseloomu ja sellega võiksid ühineda ka teised Euroopa riigid. See Nõukogude ettepanek leidis laiades rahvusvahelistes ringkondades mõistmist.

Näis, et peale seda kui Nõukogude valitsus esitas sellise tähtsa ettepaneku, pidid lääneriikide esindajail langema ära kõik vastuväited kollektiivse julgeoleku süsteemi loomisele Euroopas. Niisiis ei ole mingeid takistusi võtta tarvitusele abinõud selleks, et NATO leping omandaks tõelise kaitseiseloomu ja kujuneksid välja tingimused, mis teevad võimatuks Saksamaa ühe või teise osa kaasatõmbamise sõjalistesse rühmitustesse. Sel juhul ei oleks NATO enam suletud sõjaline rühmitus, vaid sellega võiksid ühineda teised Euroopa maad. Kõrvuti kollektiivse julgeoleku süsteemi loomisega Euroopas oleks sellel suur tähtsus ka üldise rahu kindlustamisel. Kuid tegelikult tuli teisiti välja. NSV Liitu keelduti vastu võtmast NATO liikmesriigiks. See keeldumine tõestas järjekordselt seda, et NATO on suunatud NSV Liidu ja rahvademokraatiamaade vastu. Koos sellega põiklesid Ameerika Ühendriigid, Inglismaa ja Prantsusmaa uuesti kõrvale kollektiivse julgeoleku süsteemi loomise küsimuse ühisest arutlemisest ja näitasid, et nad pooldavad Euroopa lõhestatust agressiooni- ja rahublokiks.

Nõukogude ettepanekud on algusest lõpuni suunatud efektiivse kollektiivse julgeoleku süsteemi loomisele Euroopas, vastavalt Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja printsiipidele. ÜRO põhikiri ei tee takistusi regionaalsete (s. t. piirkondlike) kokkulepete loomisele (ÜRO põhikirja 52. artikkel), kuid nõuab samal ajal, et regionaalsed kokkulepped oleksid kooskõlas ÜRO eesmärkide ja printsiipidega. Regionaalset julgeolekut ei või vastu seada üle-

üldisele julgeolekule, nagu see esineb NATO juures. ÜRO põhikiri ei takista regionaalsete lepingute sõlmimist ja regionaalsete organite loomist selliste küsimuste lahendamiseks, mis kuuluvad rahvusvahelise rahu ja julgeoleku kindlustamise valdkonda ja milliste lahendamine regionaalses ulatuses on otstarbekohane. Vastavalt ÜRO põhikirjale peab iga regionaalne julgeoleku süsteem tingimata olema kooskõlas ÜRO eesmärkide ja printsiipidega (vt. ÜRO põhikirja 52. artiklit). ÜRO põhikirja kohaselt on riikidel õigus individuaalsele ja kollektiivsele enesekaitsele (vt. ÜRO põhikirja artikkel 51).

Erinevalt suletud sõjalistest grupeeringutest, mida loovad Ameerika Ühendriigid ja mis vastandavad ühtesid riike teistele, näeb üleeuroopalise lepingu projekt ette võimalust, et temaga ühineksid mailma ühe rajooni — Euroopa kõik riigid ning leping on kehtiv Euroopa territooriumil. Kollektiivse julgeoleku süsteem kindlustab samal määral nii suurte kui ka väikeste riikide julgeoleku.

Üleeuroopalise lepingu projekti sätted kõrvaldavad võimalused kasutada lepingut mõne riigi poolt selleks, et asuda diktaadi positsioonidele teiste lepingust osavõtjate suhtes ja neile peale sundida oma tahet. Üleeuroopalise lepingu projekti eesmärgid on täielikus vastavuses ÜRO eesmärkidega, mis on ära määratud ÜRO põhikirjas.

Nii oleks üleeuroopalise lepingu sõlmimine lepingust osavõtjate — ÜRO liikmete — kohustuste kinnituseks ÜRO põhikirja suhtes

Üleeuroopalise lepingu projekti sätted, mis puudutavad abinõusid võitluseks relvastatud kallaletungi vastu Euroopas ja mis põhinevad ÜRO põhikirja vastavatel sätetel, ei ole kaugeltki nende kordamine. ÜRO põhikiri kõneleb riikide õigusest individuaalsele ja kollektiivsele enesekaitsmisele.[1] Kuid õigus osutada abi relvastatud kallaletungi

[1] ÜRO põhikiri keelab rahvusvahelistes suhetes jõuga ähvardamist või selle tarvitamist nii iga riigi territoriaalse puutumatuse või poliitilise sõltumatuse vastu kui ka mõnel muul viisil, mis ei ole kooskõlas Ühinenud Rahvaste eesmärkidega (ÜRO põhikirja 2. artikli 4 punktiga). Välja arvatud juhtumid, mis on ette nähtud põhikirja 106. artiklis, millistel on ajutine iseloom. Põhikiri lubab samuti rakendada jõudu teatavates tingimustes ainult Julgeolekunõukogu otsusel. Koos sellega aga ei riiva põhikiri mingil määral riikide õigust individuaalsele või kollektiivsele enesekaitsele, kui toimub kallaletung ÜRO liikmele (vt. artikkel 51). Sel juhtumil, ja ainult sellisel juhtumil, võivad riigid omal äranägemisel tarvitusele võtta abinõud riigi-

ohvrile ei tähenda, et riik on kohustatud seda abi osutama. Samal ajal näeb üleeuroopalise lepingu projekt ette kohustust osutada vastastikust abi üleeuroopalises mastaabis. Relvastatud kallaletungi puhul Euroopas ühele või mitmele riigile — lepingust osavõtjale — peab iga lepingust osavõtja osutama abi riigile või riikidele, kes on saanud niisuguse kallaletungi osaliseks, kõigi tema päralt olevate vahenditega, kaasa arvatud relvastatud jõu rakendamine, eesmärgil taastada ja säilitada rahvusvaheline rahu ja julgeolek Euroopas.

On küllalt, kui kõrvutada ÜRO põhikirja ja üleeuroopalise lepingu projekti vastavad sätted, et veenduda — Euroopa julgeoleku efektiivse süsteemi loomine ei kahjusta kaugeltki ÜRO autoriteeti, vaid vastupidi, suurendab selle rahvusvahelise organisatsiooni prestiiži. Euroopa riikide koostöö tugevdamine julgeoleku kindlustamise eesmärgil Euroopas oleks tähtsaks panuseks rahvusvahelise pinevuse lõdvendamisse ning rahu ja julgeoleku kindlustamisse kogu maailmas.

Läänеriikide valitsevate ringkondade teesi alusetus ja valelikkus, nagu oleks Euroopa julgeoleku süsteemi loomine «kasutu» ja õõnestaks ÜRO autoriteeti, saab veelgi ilmsemaks, kui arvestada, et eksisteerib näiteks üleameerikaline organisatsioon ja üleameerikaline leping vastastikuse abistamise kohta, mis sõlmiti Rio de Janeiros 2. septembril 1947. Ameerika Ühendriigid võtavad osa sellest läänepoolkera kaitselepingust ja organisatsioonist. Mispärast arvavad siis üleeuroopalise lepingu projekti vastased, et üleameerikalise organisatsiooni eksisteerimine ei ole kasutu ega kahjusta ÜRO autoriteeti, kollektiivse julgeoleku süsteemi loomine Euroopas aga on kasutu ja õõnestab ÜRO autoriteeti?

Euroopa julgeoleku efektiivse süsteemi loomine ei meeldi agressiivsetele ringkondadele selle tõttu, et see nõuab loobumist sõja ettevalmistamise poliitikast, sõja eesmärgil ettevõetud relvastamise võidujooksust, sõjaliste baaside loomisest Euroopas ja agressiivsete sõjaliste blokkide loomisest. Just NATO-taoliste sõjaliste blokkide loomine ja Saksa

---

agressori vastu, kaasa arvatud ka relvastatud jõu rakendamine. Relvastatud jõu rakendamine on sel juhul lubatud seni, kuni Julgeolekunõukogu ei võta tarvitusele selliseid vahendeid, mis on vajalikud rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamiseks või taastamiseks.

Föderatiivse Vabariigi lülitamine Lääneliitu ja NATO-sse toob kõige suuremat kahju rahvusvahelisele koostööle, on vastuolus ÜRO põhikirja tähtsamate printsiipidega ja õõnestab selle rahvusvahelise organisatsiooni aluseid. Tõsist kahju teeb ÜRO autoriteedile ka «jõupositsioonilt» lähtuv poliitika, mida ikka veel jätkavad Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad. Just ÜRO põhikirja jalge alla tallamine Ameerika Ühendriikide poolt on olnud tugevaks hoobiks ÜRO autoriteedile.

Nõukogude Liidu projekt lähtub sellest, et kollektiivne julgeolek võib baseeruda ainult riikliku suveräänsuse järjekindlal austamisel, mitte aga selle likvideerimisel, nagu taotlevad Ameerika Ühendriigid. Teatavasti kuulutasid mõningate kapitalistlike maade, eeskätt Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad välja sõjakäigu riikliku suveräänsuse vastu. Need ringkonnad kinnitavad, nagu viiks suveräänsus sõdadeni, loobumine riiklikust suveräänsusest olevat aga rahu kindlustamise vahendiks. Kuid rahvad saavad üha selgemini aru, et sõdadeni ei vii riikide suveräänsus, vaid imperialistlik poliitika, mis on suunatud teiste rahvaste allutamisele. Riikliku suveräänsuse austamine tähendab keeldumist «jõupositsioonilt» lähtuvast poliitikast, keeldumist katsetest dikteerida oma tahet teistele suveräänsetele riikidele, kõigi riikide üheõiguslikkuse tunnustamist ja loobumist nende siseasjadesse vahelesegamisest. Julgeoleku kindlustamine Euroopas on võimalik ainult suveräänsete riikide ühiste jõupingutuste alusel.

Suure tähtsusega rahvusvaheliste majanduslike sidemete arendamise seisukohalt on NSV Liidu valitsuse 24. juuli 1954. aasta noodis sisalduv ettepanek. NSV Liit tegi ettepaneku täiendada kollektiivse julgeoleku kohta käiva üleeuroopalise lepingu projekti uue sättega, sättega majanduslikust koostööst.

Euroopa rahvad nõuavad rahu ja julgeoleku tõelisi tagatisi. Niisugused tagatised sisalduvad üleeuroopalise lepingu projektis. NSV Liidu ettepanekud ei näe ette agressiivse Saksa armee taastamist. Nad on suunatud Euroopa kõigi rahvaste rahuliku koostöö kindlustamisele. Kaitstes kollektiivse julgeoleku ideed, lähtub NSV Liit kõigile silmapaistvast faktist, et kuigi maailm jaguneb ühiskondliku korra poolest kahte leeri, peab rahu kaitsmise ja rahvaste julgeoleku suhtes eksisteerima ainult üks leer, sest kõik rahvad on huvitatud rahust ega taha sõda.

Nõukogude Liit, olles truu oma rahuarmastavale välispoliitikale, jätkab pidevat võitlust üleüldise rahu kindlustamisel. Omistades suurt tähtsust kollektiivse julgeoleku süsteemi loomisele Euroopas, toonitas Nõukogude valitsus kogu 1954. aasta jooksul pidevalt antud küsimuse läbivaatamise tähtsust võimalikult suurema arvu Euroopa riikide osavõtul. Sel eesmärgil tegi NSV Liit ettepaneku kokku kutsuda kõigi soovi avaldanud Euroopa riikide nõupidamise Ameerika Ühendriikide osavõtul. Nõukogude valitsus avaldas samuti soovi, et Hiina Rahvavabariik saadaks sellele nõupidamisele oma vaatleja.

Kuid läänеriigid keeldusid jonnakalt vastu võtmast ka seda ettepanekut, sest nendele, kes võtsid suuna Euroopa lõhestamisele ja Saksa militarismi taastamisele, ei sobinud kuidagi selline nõupidamine, kus oleks arutamisele võetud üleeuroopalise kollektiivse julgeoleku süsteemi loomise küsimus.

Nõukogude Liidu ettepanek kokku kutsuda 29. novembril 1954 Moskvas või Pariisis üleeuroopaline nõupidamine kollektiivse julgeoleku süsteemi loomise küsimuses Euroopas leidis palavat poolehoidu rahvaste seas. See oli NSV Liidu uueks panuseks rahu ja julgeoleku kindlustamise üritusse, rahvusvahelise pinevuse vähendamise üritusse. Ettepanek kiideti heaks rea Euroopa riikide poolt. 29. novembrist kuni 2. detsembrini 1954 toimus Moskvas kaheksa Euroopa riigi — NSV Liidu, Poola Rahvavabariigi, Tšehhoslovakkia Vabariigi, Saksa Demokraatliku Vabariigi, Ungari Rahvavabariigi, Rumeenia Rahvavabariigi, Bulgaaria Rahvavabariigi ja Albaania Rahvavabariigi — esindajate nõupidamine. Vaatlejana võttis nõupidamisest osa Hiina Rahvavabariigi esindaja. Nõupidamisest osavõtjad kinnitasid oma tahet kindlustada üleüldist rahu ning luua kollektiivse julgeoleku süsteem Euroopas. Arutati igakülgselt läbi olukord, mis oli kujunenud Euroopas, ning vastavas deklaratsioonis märgiti, et Pariisi kokkulepete elluviimine viib rahvusvahelise olukorra tõsise halvenemiseni Euroopas ja on otseses vastuolus rahvusvahelistes suhetes valitseva pinevuse edasise lõdvenemise võimalustega.[1]

[1] 23. oktoobril 1954 Pariisis allakirjutatud kokkulepped Lääne-Saksamaa suhtes näevad ette Lääne-Saksamaa remilitariseerimise ja selle kaasatõmbamise agressiivsesse Põhja-Atlandi blokki ning teistesse sõjalistesse rühmitustesse, mis on suunatud teiste Euroopa riikide ja esmajärjekorras NSV Liidu ja rahvademokraatiamaade

Tekkinud olukorras on ülalmainitud riigid sunnitud enesekaitseks tarvitusele võtma efektiivseid abinõusid kallaletungi ärahoidmiseks. Seoses sellega peavad NSV Liidu, Poola Rahvavabariigi, Tšehhoslovakkia Vabariigi, Saksa Demokraatliku Vabariigi, Ungari Rahvavabariigi, Rumeenia Rahvavabariigi, Bulgaaria Rahvavabariigi ja Albaania Rahvavabariigi esindajad oma kohuseks juhtida kõigi Euroopa riikide, eriti aga Pariisi kokkulepetest osavõtvate riikide tähelepanu sellele, et nende kokkulepete ratifitseerimine kujutab endast akti, mis on suunatud rahu säilitamise vastu ning uue sõja ettevalmistamisele Euroopas. Pariisi lepingute jõustumine muudab kogu olukorra Euroopas tunduvalt keerulisemaks ja teeb võimatuks lahendamata Euroopa probleemide ja eelkõige Saksamaa probleemi reguleerimise. Nõupidamisest osavõtvad riigid teatavad oma otsusest võtta Pariisi kokkulepete ratifitseerimise korral tarvitusele ühised abinõud oma julgeoleku kindlustamiseks ja rahu säilitamise huvides Euroopas. Ühtlasi öeldakse deklaratsioonis, et «käesolevast nõupidamisest osavõtvad riigid on kindlalt otsustanud nõuda ka edaspidi Euroopas kollektiivse julgeoleku süsteemi loomist, sest nad on veendunud selles, et ainult Euroopa riikide ühised jõupingutused suudavad luua aluse kindlale ja kestvale rahule Euroopas». Nõupidamisest osavõtvad riigid «ühinevad täielikult nende printsiipidega, mis olid formuleeritud NSV Liidu valitsuse poolt esitatud «Euroopa kollektiivse julgeoleku üleeuroopalise lepingu» projektis, ning kutsuvad kõiki Euroopa riike ühiselt arutama mainitud ettepanekuid, mis vastavad Euroopas püsiva rahu kindlustamise nõuetele.»

Seoses Pariisi lepingu ratifitseerimisega ja selleks, et koondada rahuarmastavad jõud sõjaohu vastu, toimus Varssavis teine Euroopa riikide nõupidamine rahu ja julge-

---

vastu. Rikkudes kehtivaid rahvusvahelisi kokkuleppeid, annavad Pariisi kokkulepped Lääne-Saksamaa militaristide ja revanšistide kätte aatomirelva, samuti keemilise ja bakterioloogilise relva, mis paljukordselt suurendab hävitava aatomi-, keemilise ja bakterioloogilise sõja ohtu. Dokumendid, mis käsitlevad Lääne-Euroopa Liidu loomist, on alla kirjutatud Suurbritannia, Prantsusmaa, Saksa Föderatiivse Vabariigi, Itaalia, Belgia, Hollandi ja Luksemburgi poolt. Vt. «Парижские и бонские соглашения о Германии. Объединенный текст.» Договорно-правовой отдел МИД СССР, Москва, 1955, ja Heinrich Brandweiner, Die Pariser Verträge, Akademie-Verlag, Berlin, 1956.

oleku kindlustamise küsimuses 11.—14. mail 1955. Sellest nõupidamisest võtsid osa Albaania, Bulgaaria, Ungari, Saksa Demokraatliku Vabariigi, Poola, Rumeenia, Nõukogude Liidu ja Tšehhoslovakkia delegatsioonid. Samuti nagu 1954. aasta novembris-detsembris toimunud Moskva nõupidamisel, võttis nõupidamise tööst vaatlejana osa Hiina Rahvavabariigi esindaja. Varssavi nõupidamisest osavõtjad arutasid igakülgselt läbi Pariisi sõjaliste kokkulepete ratifitseerimisega seotud muudatused rahvusvahelises olukorras ja otsustasid tarvitusele võtta vajalikud abinõud oma julgeoleku kindlustamiseks ja rahu säilitamiseks Euroopas. Sel eesmärgil sõlmisid Varssavi nõupidamisest osavõtvad riigid sõpruse, koostöö ja vastastikuse abistamise lepingu.[1] Juhul, kui mõne lepinguosalise vastu teostatakse relvastatud kallaletung, näeb see leping ette vastastikuseid kohustusi kaitseks agressiooni vastu. Lepingus ettenähtud kohustuste täitmise kindlustamise eesmärgil luuakse relvastatud jõudude ühendatud väejuhatus, kusjuures lepinguosalised eraldavad selle väejuhatuse käsutusse relvastatud jõude omavahelisel kokkuleppel. Samuti võtakse tarvitusele ka teisi abinõusid, mis on vajalikud kaitsevõime tugevdamiseks. Varssavis sõlmitud lepingu rahutaotlev iseloom väljendub selles, et lepingust osavõtvad riigid kohustusid ka edaspidi suunama oma jõupingutused rahvusvahelise rahu ja julgeoleku kindlustamiseks ning taotlema efektiivsete abinõude tarvituselevõtmist relvastuse üldiseks vähendamiseks, aatomi- ja vesinikurelva ning teiste massilise hävitamise relvade keelamiseks. Varssavi nõupidamisest osavõtjad kiitsid üksmeelselt heaks NSV Liidu uued ettepanekud relvastuse vähendamise alal.

Varssavi leping on hoopis vastupidiste eesmärkidega kui igasugused paktid ja sõjalised liidud, mis olid Ameerika Ühendriikide pealesõjaaegse agressiivse «jõupositsiooni poliitika» sünnituseks.

Samal ajal kui NATO, SEATO ja teised taolised blokid olid tekkinud lääneriikide agressiivseist taotlustest, oli Varssavis sõlmitud liit oma sisult ja vormilt tõeliselt rahuorganisatsioon. Ainuüksi Pariisi lepingute ratifitseerimine (7. mail 1955), mis nägi ette Lääne-Saksamaa remilitariseerimist ja kaasatõmbamist lääneriikide agressiivsetesse sõjalistesse liitudesse (NATO-sse), tegi Varssavi

[1] Vt. Varssavi lepingu tekst «Rahva Hääl» 15. maist 1955. a.

lepingu sõlmimise paratamatuks. Seda kinnitab kas või see fakt, et Varssavi leping tekkis kuus aastat hiljem NATO-st — vastukaaluna NATO rühmituse poolt tekitatud sõjalisele ohule. Kõik Varssavi paktist osavõtvad riigid püüdsid kogu aeg ära hoida agressiivsete blokkide loomist (NATO, Pariisi lepingud) Euroopas ja ta lõhenemist teineteise suhtes vaenulikesse rühmitustesse, astusid välja kollektiivse julgeoleku süsteemi loomise eest.

Varssavi leping omab kaitseiseloomu. Erinevalt suletud sõjalistest rühmitustest, mida imperialistlikud riigid loovad, on Varssavi leping avatud temaga ühinemiseks ka teistele riikidele, sõltumata nende ühiskondlikust ja riiklikust korrast. Vastandina on NATO «väljavalitud» maade suletud sõjalis-agressiivne organisatsioon. Kui NATO poliitikud oleksid tõeliselt taotlenud rahu ja rahvusvahelist koostööd rahu kindlustamiseks, ei oleks nendel olnud vastuväiteid NSV Liidu 1954. aasta ettepanekule: kaaluda NSV Liidu osavõtuküsimust NATO-st.

Varssavi lepingut käsitatakse tema osavõtjate poolt ajutise abinõuna. Varssavi pakti 11. artiklis on öeldud: «Juhul, kui Euroopas luuakse kollektiivne julgeoleku süsteem ning selleks sõlmitakse üleeuroopaline kollektiivse julgeoleku leping, mida pidevalt taotlevad lepinguosalised, kaotab leping oma kehtivuse üleeuroopalise lepingu jõustumise päeval.»

NATO, vastupidi, on imperialistide poolt mõeldud määramatuks ajaks; ta sai Euroopa ja maailma lõhestumise sümboliks ja ohustab rahu. NATO organisatsioon on vaenulik üleeuroopalisele kollektiivse julgeoleku ja kahe erineva süsteemi rahuliku kooseksisteerimise ideele. Varssavi leping ei ole loonud mingit tõket saksa rahva rahvusliku peaülesande lahendamisele — Saksamaa taasühendamisele. Saksa Demokraatliku Vabariigi peaminister Otto Grotewohl ütles 14. mail 1955, et tema valitsus lähtub sellest, et ühinenud Saksamaa vabaneb neist kohustustest, mis Saksamaa see või teine osa on võtnud endale vastavate sõjalis-poliitiliste lepingute ja kokkulepete põhjal, millised sõlmiti enne tema ühinemist.

Saksa Demokraatliku Vabariigi valitsuse mainitud deklaratsiooni — nagu märgitakse Varssavi nõupidamise kommünikees — suhtuti nõupidamisel täieliku arusaamisega ning see võeti teadmiseks. NATO juhtijad aga, vastupidi, kandsid hoolt selle eest, et siduda Saksa Föderatiivne

Vabariik käsist-jalust igasuguste sõjalis-poliitiliste kohustustega, mis nende arvates peavad edaspidi laienema kogu Saksamaale. See aga on praegu Saksamaa ühendamise peamiseks takistuseks. NATO teenib sõjapoliitika huve, Varssavi pakt aga rahu ja Euroopa maade julgeoleku kindlustamise huve. Varssavi paktist osavõtvad riigid võitlevad pidevalt rahvusvahelise pinevuse lõdvenemise eest, kollektiivse julgeoleku loomise eest (vt. näiteks 28. jaanuaril 1956 Poliitilise Konsultatiivkomitee poolt vastu võetud deklaratsiooni, milles tehakse järjekordne ettepanek luua kollektiivne julgeoleku süsteem). Varssavi pakti riikide vahel tuginevad suhted võrdõiguslikul koostööl, huvide vastastikusel arvestamisel. NATO-s ja teistes agressiivsetes blokkides etendab domineerivat osa ainult üks riik — Ameerika Ühendriigid, teised on tema nooremateks partneriteks ja satelliitideks.

Varssavi pakt lähtub ustavusest rahvusvahelistele kokkulepetele ja eelkõige Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirjale, mille alusel on riikidel võõrandamatu õigus individuaalseks või kollektiivseks endakaitseks. Kui lugeda kaheksa riigi poolt allakirjutatud sõpruse, koostöö ja vastastikuse abistamise lepingu teksti, siis võib veenduda, et ta tugineb just sellele alusele. Vastavalt ÜRO põhikirja 2. paragrahvi punktidele 3 ja 4 võtsid lepinguosalised endale kohustused mitte ähvardada jõuga ega seda mitte kasutada ja lahendada oma rahvusvahelised tüliküsimused rahulikul teel. Lepingu 4. paragrahvis on ette nähtud, et abiandmisest kallaletungi osaliseks saanud riigile või riikidele informeerivad lepinguosalised Julgeolekunõukogu. Nii on Varssavi lepingus ausalt kinni peetud kohustustest, mis tulenevad Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni printsiipidest ja tema põhikirjast.

Põhja-Atlandi pakt (NATO) on aga jämedas vastuolus ÜRO põhikirja nõuetega.[1]

Nii näiteks viitavad Põhja-Atlandi lepingust osavõtjad sellele, et see leping kujutavat endast regionaalset kokkulepet, mis on ette nähtud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja 52. artiklis. Kuid see on täiesti alusetu väide. Selle lepingu regionaalsest iseloomust

[1] Vt. NSV Liidu Välisministeeriumi avaldus Põhja-Atlandi pakti kohta. III osa «Põhja-Atlandi liit — ÜRO aluste õõnestamine», «Rahva Hääl» 30. jaanuarist 1949. a.; NSVL valitsuse memorandum Põhja-Atlandi lepingu küsimuses, «Rahva Hääl» 2. aprillist 1949. a.; Põhja-Atlandi pakti tekst, «Rahva Hääl» 22. märtsist 1949. a.

ei või olla juttugi, sest lepinguga ettenähtud liit hõlmab riike, mis asuvad mõlemas maakera osas ega sea enda sihiks ühtede või teiste regionaalsete küsimuste reguleerimist. Põhja-Atlandi riikide grupeeringu loomist ei saa õigustada ka Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni iga liikme õigusega individuaalsele ja kollektiivsele endakaitsele, vastavalt põhikirja 51. artiklile. Piisab märkimisest, et Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja alusel võib selline õigus tekkida ainult organisatsiooni liikmele relvastatud kallaletungi puhul. Antud juhul on aga kõigil teada, et Ameerika Ühendriike, Suurbritanniat, Prantsusmaad ega teisigi paktist osavõtjaid riike ei ähvarda mingi kallaletung. On selge, et viited Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja 51. ja 52. artiklile ei pea paika ja on suunatud vaid sellele, et varjata Põhja-Atlandi lepingu sõlmimisega loodava riikide sõjalise grupeeringu tõelisi agressiivseid eesmärke.

Keegi ei saa eitada, et Põhja-Atlandi leping ja eelkõige selle lepingu 5. artikkel on otseses vasturääkivuses Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirjaga. Põhikirja 53. artikli tekstis, kus räägitakse sundtegevusest, vastavalt regionaalsetele kokkulepetele, on otseselt öeldud, et mingit sundtegevust ei võeta ette nende regionaalsete kokkulepete põhjal või regionaalsete organite poolt ilma Julgeolekunõukogu volituseta, välja arvatud abinõud, mis on spetsiaalselt ette nähtud endiste vaenulike riikide suhtes. Vaatamata sellele näeb Põhja-Atlandi lepingu 5. artikkel ette relvastatud jõudude kasutamist lepingust osavõtjate poolt ilma Julgeolekunõukogu mingite volitusteta. Isegi siis, kui arvestada, et Põhja-Atlandi leping on regionaalne kokkulepe, on ometi selle lepingu 5. artikkel vasturääkivuses Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirjaga. See näitab veel kord, kuivõrd alusetud on kõik Põhja-Atlandi lepingu viited Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja põhimõtete ja eesmärkide tunnustamisele.

Põhja-Atlandi leping mitte ainult et ei aita kaasa rahu ja rahvusvahelise julgeoleku kindlustamisele, mis on kõigi Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni kõigi liikmete kohuseks, vaid ta on otseses vastuolus Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhimõtete ja eesmärkidega ja viib Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni õõnestamisele.

Varssavi lepingu sõlmimine ei sulgenud teed erinevatesse süsteemidesse kuuluvate riikide vahelisele koostööle. Vastupidi, NSV Liit ja teised Varssavi paktist osa võtvad rahuarmastavad riigid on ette võtnud rea samme, mis soodustasid rahvusvahelise õhkkonna tervenemist, aitasid kaasa pinevuse lõdvenemisele riikidevahelistes suhetes.

18.—23. juulil 1955 toimus nelja suurriigi valitsuste juhtide Genfi nõupidamine, mis näitas, et Saksamaa küsimusele on vaja läheneda uutmoodi. Asi seisis nimelt selles, et Pariisi kokkulepete jõusseastumisega muutus Saksamaa taasühendamise küsimus äärmiselt keeruliseks. Saksa Föderatiivne Vabariik liitus sõjalise blokiga ja asus militarismi teele. Teiselt poolt oli Saksa Demokraatlik Vabariik Lääne-Saksamaal taastatava militarismi palge ees sun-

nitud hoolitsema omaenda julgeoleku kindlustamise eest. Ta ühines kaheksa riigi Varssavi lepinguga, mis, nagu nägime, sõlmiti Pariisi kokkulepete ratifitseerimise tagajärjel uue sõja ohu tugevnemise tõttu Euroopas.

Veel mõni aeg tagasi, kui küsimus Lääne-Saksamaa astumisest Lääne sõjalistesse rühmitustesse oli alles ettevalmistamise staadiumis, eksisteeris rohkem võimalusi Saksamaa ühtsuse taastamiseks. Teatavasti pani Nõukogude valitsus läänеriikidele korduvalt ette läbi arutada Saksamaa taasühendamise küsimus Euroopas rahu ja julgeoleku kindlustamise huvides. Kuid tol ajal vastandasid Ameerika Ühendriigid ja tema partnerid Nõukogude ettepanekutele Saksamaa kahe osa mehaanilise ühendamise ning ühendatud Saksamaa Lääne sõjalisse rühmitusse lülitamise plaani. Muidugi, selline plaan oli rahutaotlevatele riikidele, eriti Saksa Demokraatlikule Vabariigile, vastuvõtmatu. NSV Liidu ettepanekud Genfi nõupidamisel lähtusid reaalsest olukorrast. Need olid suunatud Saksamaa lõhestamise algpõhjuste kõrvaldamisele, Euroopas kujunenud kahe teineteise vastu seisva grupeeringu järkjärgulisele likvideerimisele. Seda eesmärki võib saavutada NSV Liidu poolt ettepandud Euroopa kollektiivse julgeoleku süsteemi raamides.

NSV Liidu poolt 20. juulil 1955 Genfis esitatud projekt üle-euroopalise kollektiivse julgeoleku lepingu kohta näeb ette, et kuni ühtse rahuarmastava ja demokraatliku Saksa riigi loomiseni võivad lepingu võrdõiguslikeks osavõtjateks olla Saksa Demokraatlik Vabariik ja Saksa Föderatiivne Vabariik.[1] Selle juures peetakse silmas, et pärast Saksamaa ühendamist võib lepingust osavõtjaks üldistel alustel olla ühtne Saksa riik. Mõned Lääne poliitikud aga kinnitasid, vastupidi tervele mõistusele, et Euroopa kollektiivse julgeoleku süsteemi loomine raskendavat Saksamaa taasühendamist. Nad püüdsid veenda, nagu ei oleks kahe Saksamaa olemasolu mitte reaalne ajalooline fakt, vaid Euroopas kollektiivse julgeoleku süsteemi organiseerimise võimalik tagajärg. Kujunenud olukorras ei saa Saksamaa probleemi lahendada, arvestamata nii Saksa Demokraatliku Vabariigi kui ka Saksa Föderatiivse Vabariigi huve. Mõlemaid neid vabariike tunnustavad teised riigid kui suveräänseid riike. Ei saa arvestamata jätta ka seda, et kummaski

[1] Vt. «Rahva Hääl» 22. juulist 1955. a.

Saksa riigis on kujunenud erinev ühiskondlik ja majanduslik kord. Arvestada aga Saksamaa mõlema osa ühiseid huvisid suudavad kõige paremini sakslased ise. Sellepärast pooldaski NSV Liit Genfi nõupidamisel Saksamaa mõlema osa esindajate kaasatõmbamist osavõtuks Saksamaa probleemi lahendamisest. Saksamaa küsimuse lahendamine võib toimuda järk-järgult, Saksa Demokraatliku Vabariigi ja Saksa Föderatiivse Vabariigi koostöö ja lähenemise teel. Saksa Demokraatliku Vabariigi valitsus ja rahvakoda teatasid oma valmisolekust osa võtta nii üleeuroopalise julgeoleku süsteemi loomisest kui ka abinõude rakendamisest vahetuks lähenemiseks Saksa Demokraatliku Vabariigi ja Saksa Föderatiivse Vabariigi vahel.

Arendades NSV Liidu ettepanekut kollektiivse julgeoleku süsteemi loomise kohta Euroopas, esitas Nõukogude delegatsioon Genfi nõupidamisel Euroopa kollektiivse julgeoleku kohta käiva üleeuroopalise lepingu põhiprintsiipide projekti, millele vastavalt selle süsteemi loomine on jaotatud kaheks etapiks.

Esimese perioodi jooksul ei oleks Euroopa kollektiivse julgeoleku süsteemist osavõtvad riigid vabad nendest kohustustest, mis nad võtsid endile olemasolevate lepingute ja kokkulepete alusel vastavate sõjaliste ja poliitiliste rühmituste loomise perioodil. Kuid nad oleksid seotud kohustustega hoiduda relvastatud jõu rakendamisest ja oleksid kohustatud lahendama rahulike vahenditega kõiki tülisid, mis võivad tekkida nende vahel. Ei ole raske mõista, et selle kohustuse võtmine nimetatud julgeolekusüsteemist osavõtjate poolt vastab oma ülesandele — ära hoida Euroopas niisuguse olukorra tekkimine, mis võiks kujutada ohtu rahule.

Teise perioodi jooksul võtaksid riigid endale täies ulatuses need kohustused, mis on seotud kollektiivse julgeoleku süsteemiga Euroopas. Samal ajal kaotaksid täielikult kehtivuse niihästi agressiivsed Põhja-Atlandi leping ja Pariisi kokkulepped kui ka viimastele vastukaaluks loodud Varssavi pakt.

Ettepanek luua Euroopa üldise julgeoleku süsteem mitte ühe korraga, vaid kahes etapis, oli tingitud sellest, et Euroopas on sõjalisi rühmitusi. Selle ettepaneku eesmärgiks on kergendada ülesaamist olemasolevatest raskustest kokkuleppele jõudmisel Euroopa julgeoleku küsimuses. Euroopa julgeoleku probleemi lahendamisest sõltub täieli-

kult ka Saksamaa küsimuse lahendamine, mis on antud juhul alluva iseloomuga.

Niisugused on Euroopa julgeoleku ja Saksamaa küsimuse lahendamise reaalsed lähtealused. Kuid läänеriigid ignoreerisid Genfi nõupidamisel ja ka hiljem neid oma ettepanekutes täielikult. Nende ettepanekute olemus seisab selles, et laiendada remilitariseerimist ja agressiivsetest blokkidest osavõtmist peale Lääne-Saksamaa ka Ida-Saksamaale. Nad nõudsid faktiliselt Saksa Demokraatliku Vabariigi likvideerimist ja Ida-Saksamaa ühendamist remilitariseeritava Lääne-Saksamaaga. Tõsi küll, seda maskeeriti ettepanekuga viia Saksamaal läbi «vabad» valimised nõndanimetatud «Edeni plaani» järgi ja anda Nõukogude Liidule müütilised julgeoleku «garantiid». Lääne ettepanekud tunnistasid ainult seda, et arutusel olevat küsimust ei soovita lahendada.

Ranges vastavuses nelja suurriigi valitsuse juhtide Genfi direktiividega esitas Nõukogude delegatsioon Genfis toimunud Prantsusmaa, Inglismaa, NSV Liidu ja Ameerika Ühendriikide välisministrite nõupidamisel oktoobris-novembris 1955 rea konstruktiivseid ettepanekuid, mis on suunatud Euroopa julgeoleku probleemi tõelisele lahendamisele. Algul esitas Nõukogude delegatsioon nõupidamisele läbivaatamiseks üleeuroopalise kollektiivse julgeoleku lepingu põhiprintsiipide projekti, mille kohaselt nimetatud leping järk-järgult etappide kaupa asendaks üksteisele vastuseisvad sõjalised blokid.[1] Kuid Lääne delegatsioonid ei olnud nõus kollektiivse julgeolekusüsteemi loomisega. Siis tegi Nõukogude delegatsioon ettepaneku sõlmida esialgu julgeoleku pakt[2], millest võtab osa kitsam ring riike. Nõukogude Liidu ettepanekud lähtusid nüüd sellest, et alustada kollektiivse julgeoleku süsteemi loomist Euroopas minimaalsetest kohustustest minimaalse arvu riikide osavõtul, kuid samal ajal annavad nad selge perspektiivi rahulike suhete arenguks Euroopas, mis viib ühtse üleeuroopalise kollektiivse julgeoleku süsteemi loomiseni. Nõukogude delegatsioon märkis välisministrite Genfi nõu-

---

[1] Vt. «Rahva Hääl» 30. oktoobrist 1955. a.

[2] Euroopa julgeoleku lepingu projekt esitati NSV Liidu delegatsiooni poolt 31. oktoobril 1955. Vt. samuti NSV Liidu delegatsiooni ettepanekut Euroopas olemasolevate riikide rühmituste vahelise lepingu põhiprintsiipide kohta. «Rahva Hääl» 12. novembrist 1955. a.

pidamisel, et kujunenud olukorras on täiesti õige Saksa Demokraatliku Vabariigi valitsuse ettepanek luua kahe Saksa riigi parlamentide esindajaist ülesaksamaaline nõukogu. Nõukogu moodustamine võiks kaasa aidata kogu saksa rahva rahuarmastavate jõudude ühendamisele, puudutamata Saksa Demokraatliku Vabariigi ja Saksa Föderatiivse Vabariigi ühiskondlikku korda. Ülesaksamaaline nõukogu annaks võimaluse kindlustada Saksamaa küsimuse ettevalmistamine ja lahendamine ning Saksamaa ühtsuse taastamine tõeliselt vabade ülesaksamaaliste valimiste alusel ning vastavalt Euroopa julgeoleku ja saksa rahva huvidele.

Lääneriigid ei tahtnud aga isegi ära kuulata saksa rahva esindajate arvamist ja lükkasid tagasi need ettepanekud, mis avaksid reaalse tee Saksamaa ühtsusele. Seejuures püüdsid nad põhjendada oma seisukohta Saksa Demokraatliku Vabariigi «mittetunnustamisega». Mittetunnustamise küsimus on aga teravas vastuolus tegelikkusega. Teatavasti on Saksamaal praegu kaks riiki — ühelt poolt Saksa Föderatiivne Vabariik, mis kujutab endast aatomisõja tugiala, ning teiselt poolt Saksa Demokraatlik Vabariik — esimene antiimperialistlik, sotsialismile viivat teed sammuv Saksa riik, kelle tähtsus rahu kindlustamise tegurina Euroopas kasvab pidevalt. Saksa Föderatiivse Vabariigi poliitikat iseloomustab püüd muuta föderatiivne vabariik Euroopa juhtivaks sõjaliseks riigiks agressiivse NATO pakti raames.

Saksa Demokraatlik Vabariik koos teiste sotsialismileeri maadega on korduvalt kutsunud Saksa Föderatiivse Vabariigi valitsust üles teostama rahupoliitikat ning esitanud reaalsed ettepanekud Saksamaa probleemi lahendamiseks.

Saksa Demokraatlik Vabariik, keda toetavad sotsialismileeri maad, rõhutab, et Saksamaa rahvusliku taasühinemise ülesande lahendamine on võimalik ainult sakslaste endi vahel sõlmitud kokkuleppe alusel ning mõlema Saksa riigi valitsuste läbirääkimistesse astumise tulemusena.

Konkreetseks teeks, mis viib mõlema Saksa riigi järkjärgulisele teineteisele lähenemisele alusel, mis tagab ühtse demokraatliku rahuarmastava Saksa riigi loomise, on Saksa Demokraatliku Vabariigi ja Saksa Föderatiivse Vabariigi konföderatsiooni loomine rahvusvahelise õigusliku lepingu baasil.

Saksamaa mõlema osa parlamentide esindajaist moodustatud ülesaksamaaline nõukogu, kellel oleks nõuandev

iseloom, võiks soovitada ja teostada abinõusid, mis aitaksid kaasa mõlema Saksa riigi järkjärgulisele lähenemisele.

Saksa konföderatsiooni aluseks võiks olla Saksa Demokraatliku Vabariigi ja Saksa Föderatiivse Vabariigi vahel sõlmitav kokkulepe ühise poliitika kohta teatud küsimustes.

Selleks tegi Saksa Demokraatlik Vabariik 27. juulil 1957 ettepaneku:

1) Sõlmida kokkulepe aatomipommide ja aatomirelva Saksamaa territooriumile paigutamise ja seal tootmise keelamise, samuti aatomisõja propaganda keelamise kohta.

2) Mõlemal Saksa riigil välja astuda NATO-st ja Varssavi lepingust. Kaotada sõjaväekohustus ja sõlmida kokkulepe mõlema poole vägede arvulise koosseisu kohta.

3) Pöörduda nelja suurriigi poole palvega ära viia etappide kaupa lähemal ajal kogu Saksamaa territooriumilt oma sõjaväed.

Saksa Demokraatliku Vabariigi valitsus oma 29. juuli 1957. aasta avalduses «Saksa rahvuse teest rahu ja Saksamaa taasühinemise tagamisele» märgib, et selline kokkulepe võiks panna aluse kahe suveräänse ja sõltumatu Saksa riigi konföderatsioonile, mis edaspidi võiks viia kokkuleppeni majanduslike suhete alal, tolli- ja valuutaküsimustes, samuti küsimustes, mis on seotud Berliini staatusega ning Lääne-Saksamaal demokraatlike parteide ja organisatsioonide tegevuse suhtes kehtiva keelu tühistamisega.[1]

See dokument lähtub kahe erineva ühiskondliku korraga Saksa riigi olemasolu reaalsest faktist ning näitab ära praktilised võimalused nende koostööks.

Praegustes tingimustes ei ole võimalik liita mehaaniliselt kaht Saksa riiki üheks riigiks ülesaksamaaliste valimiste teel. Küll aga on võimalik luua suveräänsete Saksa riikide konföderatsiooni rahvusvahelise õigusliku lepingu alusel. Saksa Demokraatliku Vabariigi Rahvakoda oma istungil 8. augustil 1957. aastal toetas täielikult seda Saksa Demokraatliku Vabariigi valitsuse ettepanekut. Saksa Demokraatliku Vabariigi valitsuse 27. juuli 1957. aasta avaldus Saksa riikide konföderatsiooni loomisest on saanud Nõukogude valitsuse täieliku toetuse osaliseks. O. Grotewohl oma ettekandes Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei Keskkomitee 33. pleenumil (toimus 16.—19. oktoobril 1957) rõhutas, et SSÜP Keskkomitee ja Saksa

[1] Vt. «Rahva Hääl» 30. juulist 1957. a.

Demokraatliku Vabariigi valitsuse ettepanek luua Saksa Konföderatsioon on suunatud sellele, et takistada uut sõda ja säilitada rahu. Konföderatsiooni loomine parandaks põhjalikult olukorda Saksamaal, vähendaks pinevust kahe Saksa riigi suhetes ja teeks võimatuks vaenu tekkimise nende vahel. O. Grotewohl tegi Saksamaa Sotsiaaldemokraatlikule Parteile ettepaneku astuda esimese sammuna tegevusühtsuse poole viival teel välja järgmiste nõudmiste toetuseks:

1. Keelduda aatomirelva tootmisest ja aatomirelvavarude loomisest Saksamaal.
2. Mitte lubada aatomirelva paigutamist Saksamaa territooriumile.
3. Mõlema Saksa riigi kokkulepe nende relvastatud jõudude piiramise kohta.
4. Toetus Poola Rahvavabariigi ja Tšehhoslovakkia Vabariigi valitsuse ettepanekutele ÜRO-s — luua Euroopas piirkond, mis oleks vaba aatomirelvastusest.

Suureks takistuseks, mis seisab Saksamaa taasühendamise teel, on lääneriikide püüe lülitada ühendatud Saksamaa NATO-sse. Sellised taotlused ei saa sugugi aidata kaasa selle Euroopa tähtsaima probleemi lahendamisele.

1957. aasta augusti algul alla kirjutatud Ameerika Ühendriikide, Inglismaa, Prantsusmaa ja Saksa Föderatiivse Vabariigi nn. nelja riigi Lääne-Berliini deklaratsioon kõlava pealkirjaga «Saksamaa taasühendamise eesmärgil teostatava ühise poliitika printsiipidest» deklareeris uuesti Saksa Föderatiivse Vabariigi osavõtmist lääneriikide sõjalisest blokkidest ning avaldati täiesti alusetu pretensioon selle poliitika laiendamiseks kogu, s. t. ühendatud Saksamaa suhtes.

Niikaua, kui teostatakse Saksamaa lõhestamise ja Lääne-Saksamaa remilitariseerimise poliitikat, ei saa olla julgeolekut ei saksa ega ka teistele euroopa rahvastele. Lääneriikide ja Saksa Föderatiivse Vabariigi valitsuse praegune poliitika viib rahvusvahelise pinevuse edasisele kasvule Euroopas ja komplitseerib Saksamaa probleemi reguleerimist. Seda näitavad ka viimase aja sammud, mis veelgi süvendavad Euroopa ja Saksamaa lõhestatust, nagu näiteks «ühisturu» ja «Euratomi» kokkulepete sõlmimine ning NATO niinimetatud Balti väejuhatuse loomine.[1]

[1] Vt. Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu partei- ja valitsusdelegatsiooni ning Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei ja Saksa Demokraatliku Vabariigi valitsuse delegatsiooni ühine avaldus 13. augustil 1957, «Rahva Hääl» 14. augustist 1957. a.

Kuid Euroopa ja kogu maailm ei ole enam need, mis nad olid veerand sajandit tagasi. Euroopas on nüüd olemas võimsate sotsialistlike riikide süsteem ning kõigis Euroopa riikides on kasvanud rahu jõud, kes on võimelised takistama Saksa militaristide ja nende liitlaste agressiivsete plaanide realiseerimist. Kõigi saksa rahva progressiivsete jõudude keskuseks on Saksa Demokraatlik Vabariik, mis on muutunud rahu kindlaks kantsiks Euroopas ning kellel on ustavad sõbrad NSV Liidu ja teiste Varssavi pakti osaliste näol.

Kollektiivse julgeoleku kindlustamise probleem Euroopas on NLKP KK aruandes partei XX kongressile nimetatud kolme tähtsama probleemi seas, mille lahendamine võib rajada kindla ja püsiva rahu aluse.[1] NLKP XX kongressi otsustest näeme, et kollektiivse julgeoleku süsteemi loomine Euroopas ei ole mitte ainult võimalik, vaid ka vajalik.

Kaasaegses olukorras omab suurt praktilist väärtust Nõukogude valitsuse ettepanekute kompleks julgeoleku ja desarmeerimise küsimustes, milliste realiseerimine oleks lubanud ette valmistada Euroopas riikide rühmituste likvideerimist ja siduda Euroopa maad kohustustega ühiseks rahu ja julgeoleku kindlustamiseks.[2]

NSV Liidu ettepanekud võimaldavad alustada kollektiivse julgeoleku loomist Euroopas minimaalsetest kohustustest esialgu kitsama ringi riikide osavõtul. Kuid samal ajal nad annavad selge perspektiivi Euroopa riikide vaheliste suhete parandamiseks ja tugevnemiseks, mis viivad olemasolevate riikide rühmituste (NATO, Lääne-Euroopa liit, Varssavi leping) likvideerimiseni ja ühtse üleeuroopalise kollektiivse julgeoleku süsteemi loomiseni. NSV Liidu ettepanekute vastuvõtmine vastab Euroopa rahvaste põhilistele huvidele. Ta vastab Euroopas ajalooliselt tekkinud olukorrale. Astudes sellele teele, annab Euroopa oma väärtusliku panuse ülemaailmse rahu kindlustamise ürituses, sest Euroopa julgeolekust sõltub ülemaailmne julgeolek.

---

[1] Vt. N. S. Hruštšov, Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee aruanne partei XX kongressile, Tallinn, 1956, lk. 28.

[2] Vt. Nõukogude delegatsiooni juhi A. A. Gromõko kõne ÜRO Peaassamblees 20. septembril 1957. «Rahva Hääl» 21. septembrist 1957. a., «Nelja suurriigi vägede väljaviimine Saksamaalt ja välismaiste sõjaväebaaside likvideerimine viib rahu kindlustamisele Euroopas». «Rahva Hääl» 16. augustist 1957. a. ja «Нота Советского Правительства правительствам государств — членов Организации Объединенных Наций», «Правда» 13 декабря 1957 г.

Kollektiivse julgeoleku idee, mis kajastab kõigi rahvaste taotlusi, on juurdunud sügavalt rahvaste teadvusse ja vallutab üha uusi pooldajaid. Kollektiivse julgeoleku printsiipidega nõustuvad ka need kapitalistlike maade kodanlikud ringkonnad, kes pole rahul Ameerika monopolide peremehetsemisega ja saavad aru, et sõda tooks tõsist kahju nende huvidele ja loendamatuid viletsusi nende endi maadele.

Igasuguste sõjaliste blokkide likvideerimine, rahulik kooseksisteerimine, koostöö ja võistlus, kollektiivne julgeolek — selline on rahvusvaheliste suhete tee, millest on huvitatud kõigi maade rahvad.

Kollektiivne julgeolek toetub tänapäeval ajaloolise arengu objektiivsete seaduste kindlatele alustele, seda toetab aktiivselt meie põlvkonna tahe. Ajalugu areneb rahvaste tahte järgi, kes on õppinud kahe maailmasõja kogemustest.

SISUKORD

Sissejuhatus . . . . . 3
1. Euroopa julgeoleku probleem ajalooliste kogemuste valguses 6
2. Rahulik kooseksisteerimine ja kõigi Euroopa riikide koostöö on kollektiivse julgeoleku alus . . . . . 17
3. Kollektiivne julgeolek Euroopas on rahu tagatis . . . . . 26

Егоров Юрий Андреевич
ЗА КОЛЛЕКТИВНУЮ БЕЗОПАСНОСТЬ В ЕВРОПЕ
На эстонском языке
Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

*

Toimetaja J. Ojamaa
Tehniline toimetaja L. Uuspõld
Korrektor E. Valdna

Ladumisele antud 15. XI 1957. Trükkimisele antud 27. XII 1957. Paber 54×84,1/16. Trükipoognaid 3. Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 2,46. Arvutuspoognaid 2,85. Trükiarv 2000. MB-09230. Tellimise nr. 3079. Hans Heidemanni nimeline trükikoda, Tartu, Vallikraavi 4.

Hind 80 kop.

1—15

80. kop.

A
17346
101 829

TÜ RAAMATUKOGU
1 0300 00482012 4